EKONOMİNİN ve EMEĞİN NABZI

Eylül - Ekim 2026 / Sayı 20

- BM Küresel Risk Raporu 2026
- IMF Ekim 2026 Dünya Ekonomik Görünüm Raporu'nu Yayımladı
- Adını Doğru Koyalım: Bu Bir Büyük Geçim Krizidir!
- Eylül Bütçe Gerçekleşmeleri: Faiz Ödemeleri Bütçenin En Büyük Üçüncü Kalemi
- İmalat Sanayindeki Daralma Devam Ederken, Özel Sektörün Dış Borcu Artıyor
- Orta Vadeli Programın (2027-2029) Ayırıcı Özelliği
- 2027 Yılı Merkezi Yönetim Bütçesinin İktisadi Analizi
- Gerçeklerin Karartıldığı Bir Dünya'da İklim Felaketi
- Avrupalı Gençlerin İsyanı: "Savaş Değil Refah İstiyoruz"
- Robot Askerler Yolda

Geçim Krizi ve Orta Vadeli Program

Mustafa Durmuş

TEZ-KOOP-İŞ SENDİKASI
Türkiye Ticaret, Kooperatif, Eğitim, Büro ve Güzel Sanatlar İşçileri Sendikası

BM Küresel Risk Raporu 2026

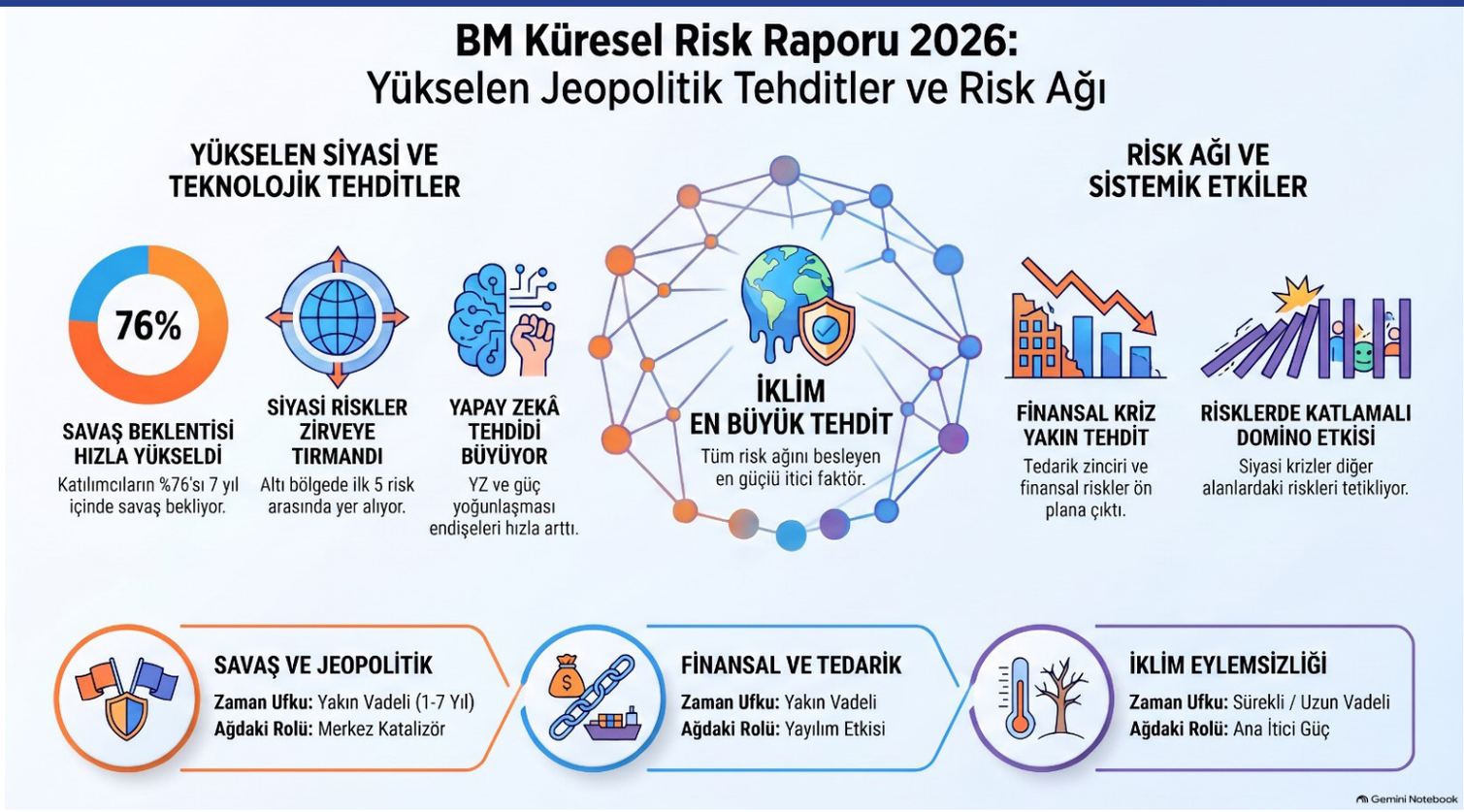

Bu yıl Birleşmiş Milletler (BM), Küresel Risk Anketi başlıklı bir anket düzenledi. Ardından siyasal, teknolojik, ekonomik, çevresel ve toplumsal olmak üzere beş grupta yer alan 28 küresel riski değerlendiren bir rapor yayınladı. *(https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/un_2026_global_risk_report.pdf, 3 Ekim 2026)*

"Küresel risk", "insanlığın ve gezegenin büyük bir kısmı üzerinde önemli ölçüde olumsuz etki yaratacak bir olay veya durum" olarak tanımlanıyor. Bu raporda sunulan bilgiler, titiz ve yapılandırılmış bir süreç aracılığıyla belirlenen 28 küresel risk üzerine yapılan bir algı araştırmasına dayanıyor.

Raporda öne çıkanlar:

•Küresel risk ortamı daha karmaşık ve daha dinamik hale geldi.

•Siyasal riskler ön plana çıktı. Büyük ölçekli bir savaş riski özellikle belirgin ve giderek daha acil olarak görülüyor.

•Güç yoğunlaşması riski de dahil olmak üzere, yapay zekâ ve öncü teknolojilere ilişkin endişeler hızlı bir artış gösterdi.

•İklim değişikliği konusunda harekete geçilmemesi, 28 riskin tamamı arasında hâlâ en önemli risk olmaya devam ediyor.

Siyasi Riskler En Güçlü Kırılganlık Olarak Ortaya Çıktı: Yeni Bir Dünya Savaşı Çıkma Riski Algısı Giderek Artıyor

Küresel risk haritası iki yıl içinde değişti. 2024 yılında, hangi küresel risklerin acil önlem gerektirdiğini ilk kez sorulduğunda, katılımcılar en çok çevresel riskler, yanlış bilgi yayılması, dezenformasyon ve pandemiler konusunda endişe duyuyorlardı. İki yıl sonra algılar değişti ve jeopolitik çatışmalar ve dünya savaşı riski ön plana çıktı. Büyük ölçekli bir savaş, dünyanın yaklaşmakta olduğunu gördüğü, ancak karşılamaya en az hazır olduğu risk olarak algılanıyor. Öyle ki savaş ve jeopolitik gerilimler artık her yerde ilk 10 arasında yer alıyor. Büyük ölçekli savaşlar ve jeopolitik gerilimler, son iki yıldır tüm bölgelerde en ön sıralarda yer alıyor. Kitle imha silahları da üç bölgede en önemli on risk arasına girdi: Orta ve Güney Asya, Sahra Altı Afrika ve Okyanusya.

Artık büyük çaplı bir savaşın çok daha erken çıkması bekleniyor. Büyük çaplı bir savaş, uzak bir tehditten acil bir tehdide doğru keskin bir dönüş yaptı. Yakınlık açısından 16 sıra birden yükseldi: bu durum anketteki en hızlı yükseliştir. Ankete katılanların %36'sı büyük çaplı bir savaşın bir yıl içinde, %76'sı ise yedi yıl içinde çıkmasını bekliyor.

Ankete katılanlar, ayrıca siyasi risklerin diğer risklere göre daha erken gerçekleşmesini bekliyor. Keza bu yıl jeopolitik gerginliklerin artmasını ve hukukun üstünlüğünün çökme riskinin arttığına inanıyor.

Ekonomik ve Teknolojik Risklerdeki Artış

Ekonomik risklere ilişkin endişeler arttı. Beş ekonomik riskten dördü, 2024'e kıyasla daha önemli olarak algılanıyor. Küresel bir finansal kriz riski öne çıkıyor; katılımcılar, bu krizin sistemik etkilerinden ve çok taraflı sistemin bir müdahaleyi koordine etme kapasitesindeki azalmadan, giderek daha fazla endişe duyuyor.

Ekonomik risklerin daha erken, biyolojik risklerin ise daha geç ortaya çıkması bekleniyor: Ankete katılanlar, küresel finansal krizi ve tedarik zincirinin çöküşünü, yakın vadede dünyayı etkileyebilecek riskler olarak (giderek daha fazla) görmeye başladı. Buna karşılık, biyolojik riskler ve yeni pandemiler büyük ölçüde uzun vadeli endişeler olarak görülüyor.

Öncü teknolojiler, yapay zekâ ve teknolojinin yol açtığı güç yoğunlaşması, 2024 yılına kıyasla çok daha büyük küresel tehditler olarak görülüyor. Ekonomik ve teknolojik riskler Asya, Avrupa ve Kuzey Amerika'da arttı. Doğu ve Güneydoğu Asya'da katılımcılar, küresel finansal kriz, yapay zekâ ve öncü teknolojiler ile teknoloji kaynaklı güç yoğunlaşmasını ilk 10 risk arasında sıralıyor. Yapay zekâ ve öncü teknolojiler, Avrupa ve Kuzey Amerika'da da ilk 10 arasına giriyor.

Çevresel Riskler Devam Ediyor

Çevre konusu (ilginin başka yönlere kaymasına rağmen), hâlâ önemli bir küresel endişe kaynağı olarak algılanıyor. İklim değişikliği konusunda harekete geçmemenin getireceği riskler, doğal afetler ve doğal kaynak kıtlığı en önemli riskler arasında değerlendiriliyor.

Çok taraflı kurumlar ise (riskleri tespit etme konusunda daha güçlü olarak algılanmalarına rağmen), bunları azaltma konusunda daha zayıf olarak görülüyor. Bunun nedeni kısmen kaynakların yetersiz kalması.

Küresel Riskler Birbiriyle Bağlantılı

Küresel riskler, birbirlerini besleyip hızlandırabilecekleri bir ağ oluşturur. Öyle ki jeopolitik gerilimler, hukukun üstünlüğünün ortadan kalkması ve büyük ölçekli bir savaş riski, birbirleriyle en fazla bağlantılı riskler. Katılımcılar, bu riskleri ağın merkezinde yer alan ve birbiriyle bağlantılı düğümler olarak, yani sadece kendi başlarına değil, aynı zamanda diğer risklerin temel itici güçleri ve sonuçları olarak da önemli görüyor. Bu risklere karşı hazırlık eksikliğinin, daha geniş sisteme domino etkisi yaratabileceğine inanılıyor.

Küresel risklerin bazıları diğerlerine yol açar. Bunlara itici faktörler denir. Bazı riskler ise diğerleri tarafından tetiklenir, bunlar sonuçlar olarak tanımlanır. Çoğu risk hem itici güç hem de sonuç olarak algılanır; bir grup siyasi risk ise her iki yönde de güçlü bir katalizör görevi görür.

Bazı riskler, tüm risk grupları arasında bağlantı görevi görür ve ağın çevresinden gelen etkileri merkeze yönlendirir: yanlış bilgi ve dezenformasyon, teknolojik risklerin etkilerini toplumsal alana yönlendirir. Çevresel riskler, toplumsal ve siyasi sonuçlarıyla birlikte kitlesel insan hareketlerine yol açar. Eşitsizliklerin artmasına neden olarak, ekonomik riskler ekonomik alanın çok ötesinde bir etkiye sahip olabilir.

Toplumsal uyumun çöküşü, kitlesel nüfus hareketleri ve artan eşitsizlikler, ağın içine sıkı sıkıya dokunmuş olsa da bunlar esas olarak diğer risklerin sonuçları olarak değil, nedenleri olarak ortaya çıkar. Bu anlamda iklim değişikliği konusunda harekete geçmemek, ağdaki en güçlü itici faktörlerden biri olarak öne çıkıyor. Bu da iklim konusunda harekete geçmenin sadece iklim için değil, bir dizi diğer çevresel risk için de önemli olduğunu gösteriyor.

IMF Ekim 2026 Dünya Ekonomik Görünüm Raporu'nu Yayımladı

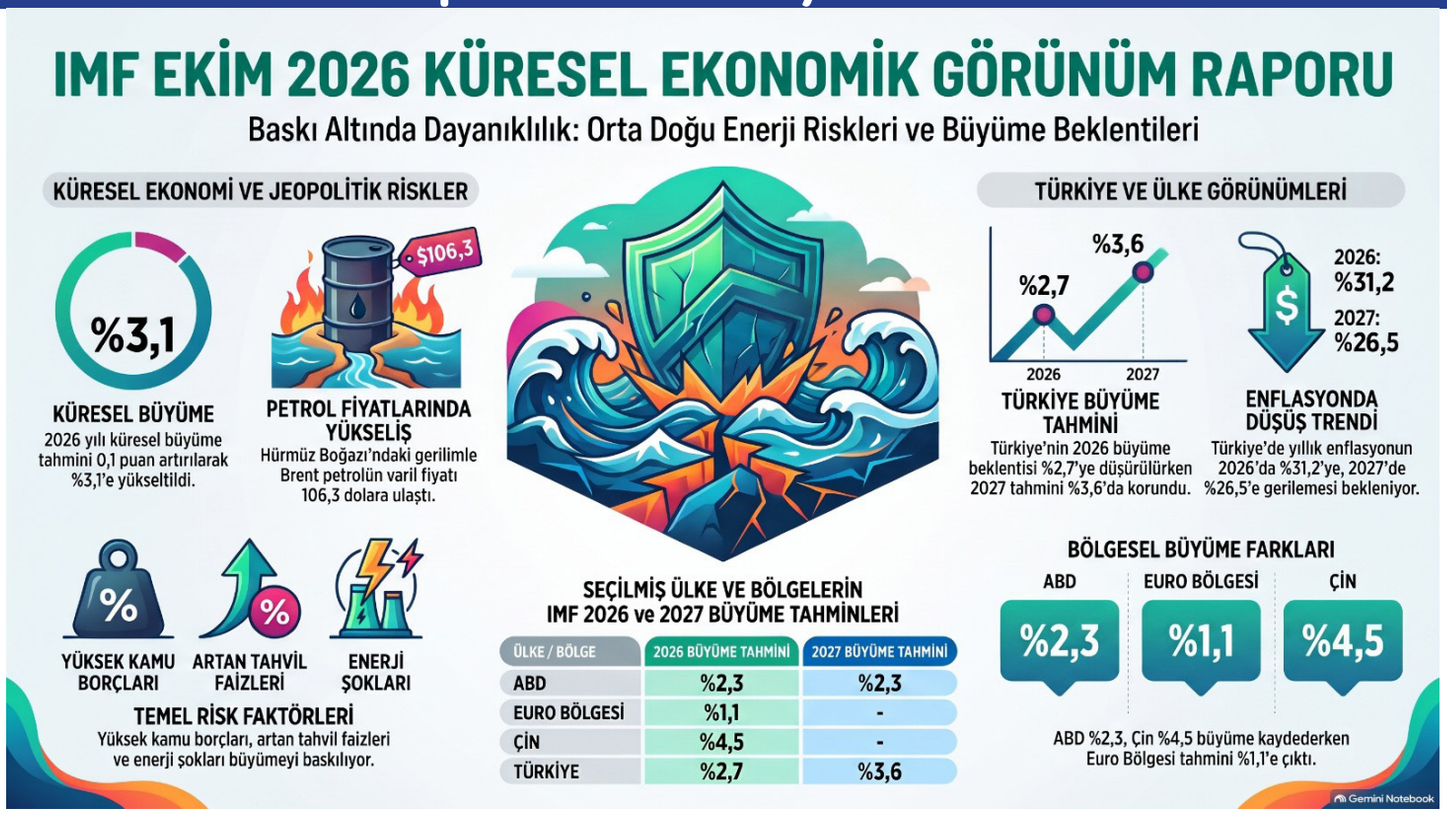

Orta Doğu'daki savaş Ekim ayında, İran'ın Hürmüz Boğazı'ndaki ticari gemi ve tankerlere yönelik saldırıları, İran destekli Husilerin Suudi Arabistan'ın petrol bölgelerini hedefleyen saldırılarıyla ve buna ABD'nin yaptığı misillemelerle sürdü. Bu gelişmeler Bölge'nin enerji altyapısına dair endişelerin yüksek kalmaya devam etmesine neden oldu. ABD Başkanı Trump'ın, Husi saldırılarının ardından, "ara seçimlerden sonra orada olacağını ve bunu asla unutmayacağını" söylemesiyle, ABD ara seçimleri sonrasında Bölge'de çatışmaların artabileceği beklentileri arttı. Bu durum petrol fiyatlarına yansıdı: Brent petrolün varili %0,5 artarak 106,3 dolardan işlem gördü. (Ekim ayı ortalaması 103 dolar ve tüm savaş dönemi ortalaması 102 dolar).

Ancak, Uluslararası Para Fonu (IMF) Ekim ayında yayınladığı 'Küresel Ekonomik Görünüm Raporu'nda, 2026 yılı küresel büyüme tahminini temmuz ayına göre 0,1 puan artırarak %3,1'e yükseltirken, 2027 tahminini %3,4 olarak sabit tuttu. Buradaki temel senaryo; Hürmüz Boğazı'nın Mart 2027'de yeniden açılmasını ve koşulların Ekim 2027'ye kadar büyük ölçüde savaş öncesine dönmesini varsayıyor. Diğer yandan, raporda; yapay zekâ yatırımları ekonomik faaliyetleri desteklese de Orta Doğu'daki çatışmaların yol açtığı enerji şokunun büyüme üzerinde baskı oluşturduğu belirtiliyor.

IMF raporunda; ABD ekonomisinin 2026 ve 2027'de %2,3 büyümesi beklenirken, Euro Bölgesi'nin bu yılki büyüme tahmini %0,9'dan %1,1'e yükseltildi. Çin ekonomisinin 2026'da %4,5 büyümesi hesaplanırken, küresel enflasyonun 2026'daki %4,7 seviyesinden 2027'de %4,1'e gerilemesi öngörülüyor. Yüksek kamu borcu düzeyleri ve artan tahvil faizlerinin yanı sıra, yapay zekâ bağlantılı varlık fiyatlarındaki olası bir düşüşün, ekonomik görünüm açısından başlıca riskler arasında olduğu belirtiliyor.

Raporda Türkiye'ye ilişkin büyüme tahmini ise; 2026'da %2,9'dan %2,7'ye düşürülürken, 2027 için %3,6'da sabit kaldı. Raporda ayrıca, Türkiye'de yıllık ortalama enflasyonun 2025'teki %34,9 seviyesinden 2026'da %31,2'ye, 2027'de ise %26,5'e gerilemesi öngörülüyor. *(IMF, World Economic Outlook-Resilience Under Strain, Urgent Choices October 2026, s. 10).*

Adını Doğru Koyalım: Bu Bir Büyük Geçim Krizidir!

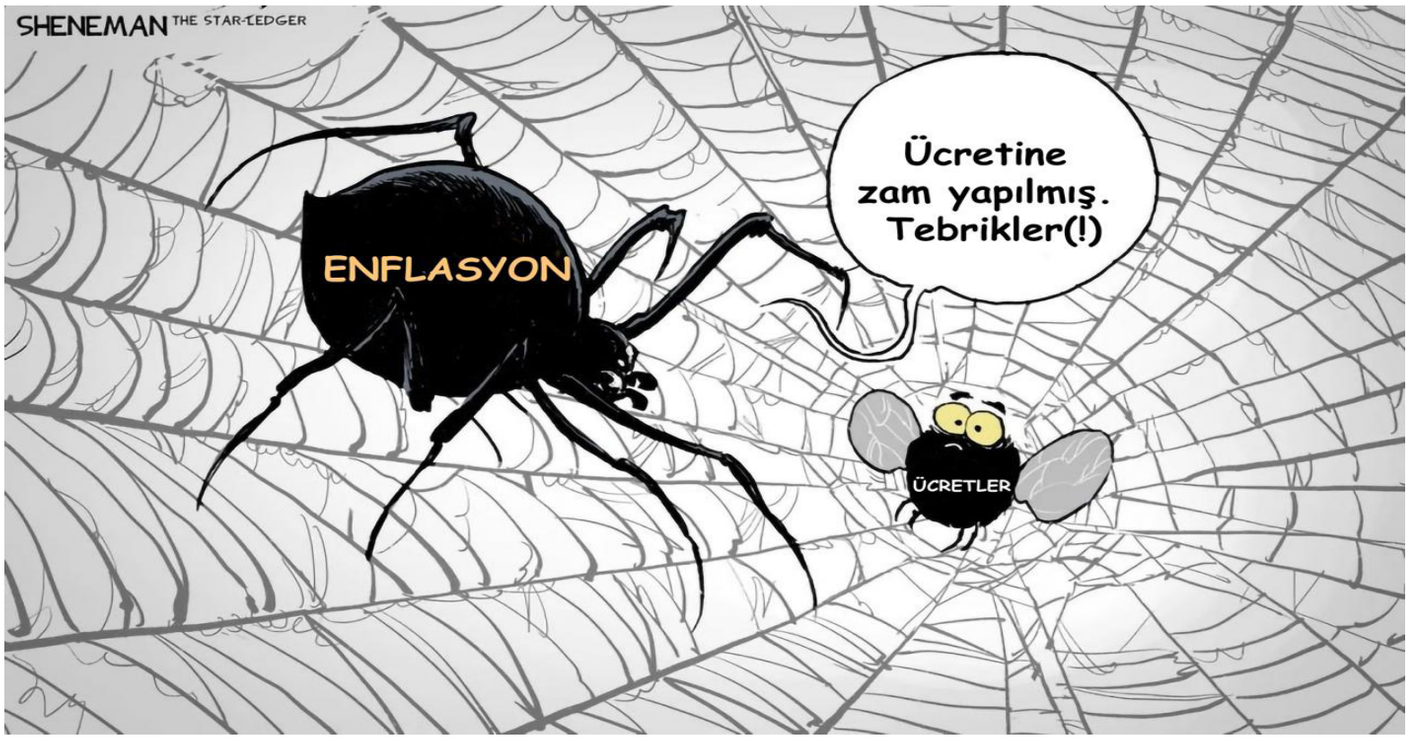

TÜİK, ENAG ve İTO tarafından hesaplanan aylık ve yıllık enflasyon oranları arasındaki fark sürüyor. TÜİK'in yıllık enflasyonu %29,77 iken bu oran ENAG'ın hesaplamalarında %45,12'ye çıkıyor. Diğer yandan Ekim ayında TÜİK de enflasyon artışının üzerini örtemedi. Eylül ayında 1,84 olan resmi aylık enflasyon oranı, Ekim ayında 2,58'e yükseldi *(TÜİK, Tüketici Fiyat Endeksi, Ekim 2026, https://veriportali.tuik.gov.tr/tr/press/58291; ENAG, https://x.com/ENAGRUP/status/2106991524927942892; İTO, 3 Kasım 2026).*

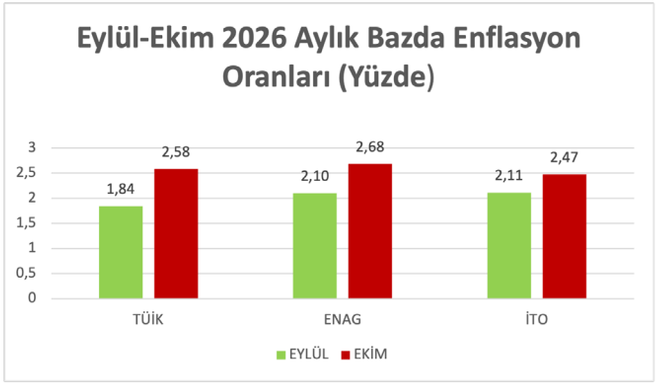

Asgari Ücret ve Emekli Aylığı Eridi

Enflasyon sepetinde en yüksek ağırlığa sahip harcama gruplarında yaşanan yıllık artışlar, konut ve faturalarda %40,24, ulaştırmada %36,39 ve gıdada %27,73 ile hayat pahalılığının omurgasını oluşturdu.

	Aylık, %		Yıllık, %	
	Ekim 26	Ekim 25	Ekim 26	Eylül 26
TÜFE	2,58	2,55	29,77	29,73
Gıda ve alkolsüz içecekler	3,50	3,41	27,73	27,62
Alkollü içecekler ve tütün	0,18	2,42	28,72	31,60
Giyim ve ayakkabı	12,58	12,43	13,38	13,23
Konut, su, elektrik, gaz, diğer yakıtlar	2,84	2,66	40,24	39,99
Mobilya, ev aletleri ve ev bakım hizmetleri	0,82	1,49	22,99	23,81
Sağlık	0,50	0,48	43,30	43,27
Ulaştırma	2,02	1,06	36,39	35,11
Haberleşme	1,15	0,50	27,33	26,52
Eğlence ve Kültür	0,33	0,45	23,22	23,36
Eğitim	0,24	0,08	48,85	48,63
Lokanta ve oteller	0,47	1,34	28,42	29,53
Sigorta ve Finansal Hizmetler	0,59	0,95	31,41	31,88
Kişisel bakım, sosyal koruma ve diğer	0,32	1,16	20,86	21,88
Çekirdek TÜFE: C endeksi	**2,07**	**2,41**	**28,28**	**28,70**
Mal	3,67	2,94	25,65	24,77
Hizmet	0,99	1,79	36,56	37,65
Yurt içi ÜFE	1,65	1,63	27,41	27,38

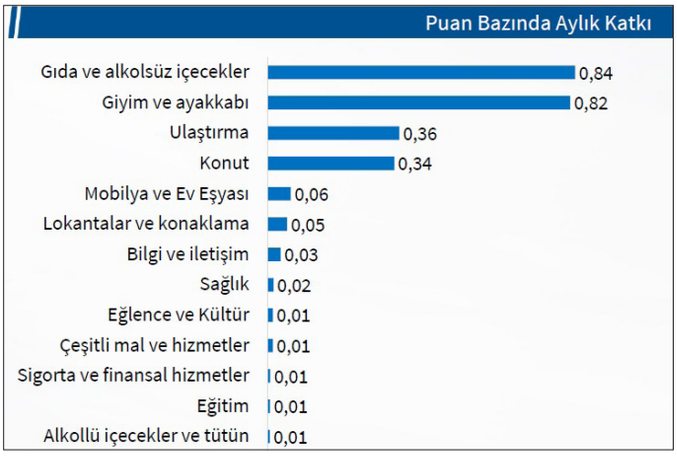

Bu artışlar reel gelirleri hızla eritti: Ocak ayında 28.075 TL olan asgari ücret 22.012 TL'ye; en düşük emekli aylığı 20.000 TL'den 15.681 TL'ye geriledi. Böylece yılın 10 ayında, asgari ücretlinin toplam ücretinin 6.063 TL'si; emeklilerin ise 4.319 TL'si enflasyonla ceplerinden alındı.

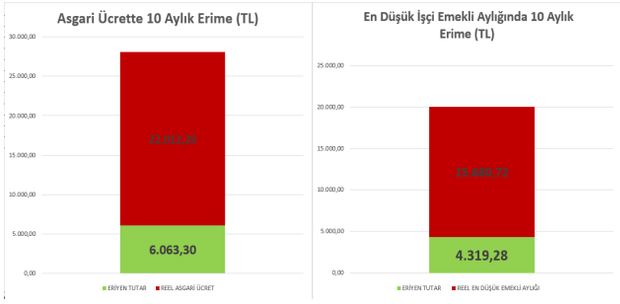

Gelirlerdeki erime temel yaşam maliyetleriyle kıyaslandığında tablo daha da vahim bir boyut kazanıyor. Nitekim TÜRK-İŞ'e göre mutfak enflasyonunun 12 aylık %33,83 ve yıllık ortalamada %39,26 olduğu bir dönemde; dört kişilik bir ailenin açlık sınırı 38.024 TL'ye, yoksulluk sınırı 123.856 TL'ye, bekâr bir çalışanın aylık yaşama maliyeti ise 49.124 TL'ye yükselmiş durumda *(TÜRK İŞ, Ekim 2026 Açlık ve Yoksulluk Sınırı https://www.turkis.org.tr/turk-is-ekim-2026-aclik-ve-yoksulluk-siniri/, Erişim Tarihi: 03.11.2026).* Bu veriler, hem asgari ücretlinin hem de emeklinin açlık sınırının fersah fersah altında hayatta kalma mücadelesi verdiğini gösteriyor.

Enflasyon kuşkusuz yalnızca Türkiye'nin değil, tüm dünyanın ortak problemi. Uluslararası kuruluşların verilerinde de altı çizildiği üzere; enerji şokları, yapay zekâ ve teknoloji yatırımlarının yarattığı maliyetler, küresel tedarik zincirlerindeki aksamalar ve artan konut harcamaları dünya genelinde fiyatlar üzerinde ciddi bir baskı oluşturuyor. Nitekim IMF tarafından hesaplanan küresel enflasyon ortalaması %4,7 seviyesinde seyrederken, ABD'den (%3,6) Almanya'ya (%2,4) ve İngiltere'ye (%3,3) kadar pek çok gelişmiş ekonomi de hayat pahalılığıyla mücadele halinde.

Türkiye Küresel Enflasyon Liginin En Üstlerinde Yer Alıyor

Ancak asıl sorun, dünyayı saran bu dalganın Türkiye'de yıkıcı bir fırtınaya dönüşmesinde yatıyor. Küresel ortalamanın %4,7 olduğu bir süreçte Türkiye, %31,2'lik tahmini enflasyon oranıyla dünya genelinde enflasyonun en yüksek seyrettiği 5. ülke konumunda yer alıyor. Benzer dışsal şoklara maruz kalan ülkeler süreci sınırlı artışlarla yönetebilirken; Türkiye'nin Venezuela (%467,9), İran (%78,6), Sudan (%41,3) ve Arjantin (%32,5) gibi derin yapısal sorunlar yaşayan ülkeler kategorisinde bulunması, sınıfsal tercihlere dayanan ekonomi politikalarının faturasının yakıcılığını ortaya koyuyor.

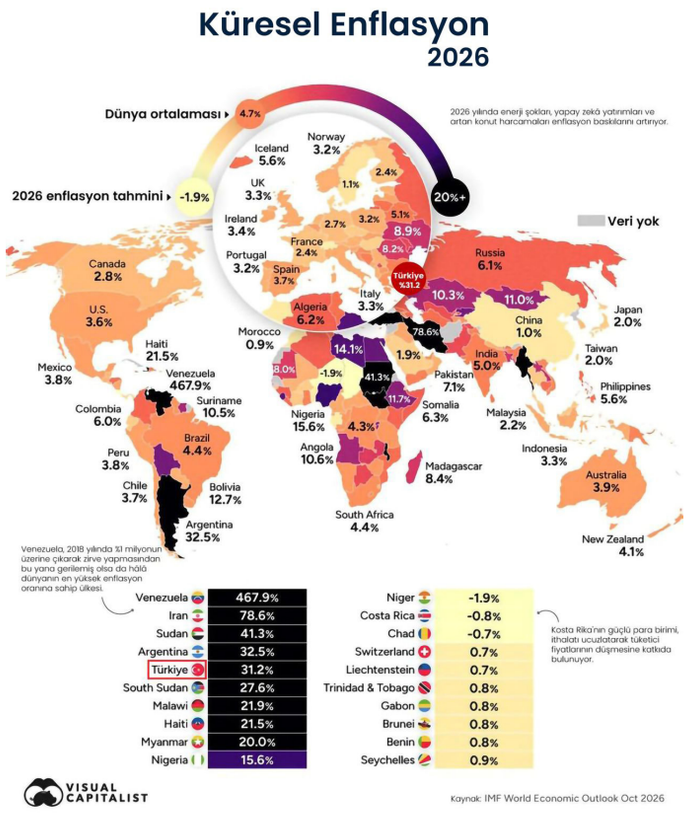

Küresel Sermayeye Hizmet Eden Tarım Politikaları Gıda Fiyatlarını Patlatıyor

Benzer bir durum gıda fiyatlarındaki değişimde de görülüyor. İklim krizi ve jeopolitik gerilimler nedeniyle gıda fiyatları küresel ölçekte risk altında olsa da Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) verilerine bakıldığında, dünyanın pek çok bölgesinde gıda fiyatlarının dengelenmeye başladığı; İsveç (-%5,7), Macaristan (-%4,0) ve Çin (-%1,6) gibi ülkelerde düşüş trendinin yakalandığı görülüyor. Buna karşın Türkiye, %24,2'lik gıda enflasyonuyla küresel sıralamada fiyatların en hızlı yükseldiği 4. ülke konumunda yer alıyor. İran, Arjantin ve Ruanda ile aynı grupta yer alan Türkiye'nin tarımsal potansiyeline rağmen mutfakta sürmeye devam eden büyük yangın; yapısal plansızlığın ve yanlış tarım politikalarının göstergesi olarak karşımıza çıkıyor.

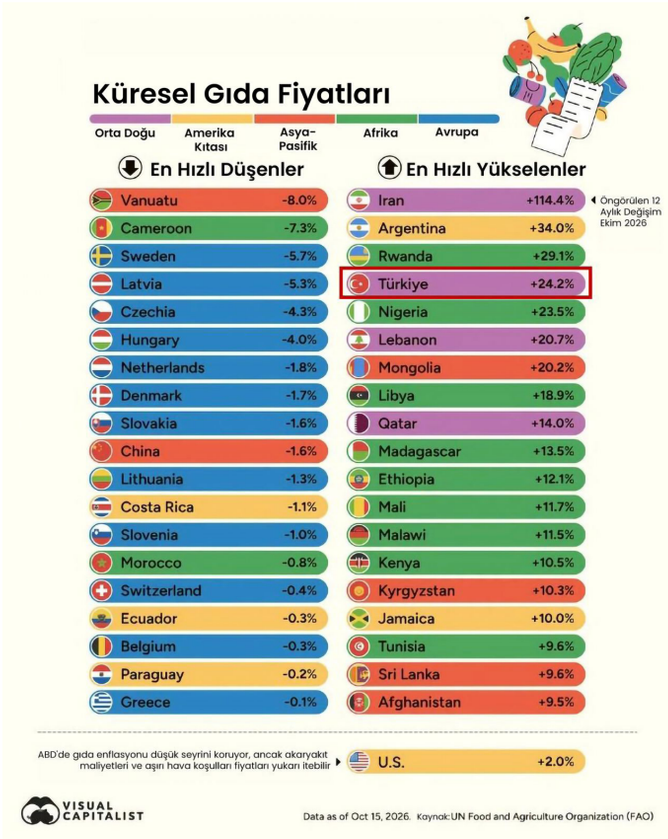

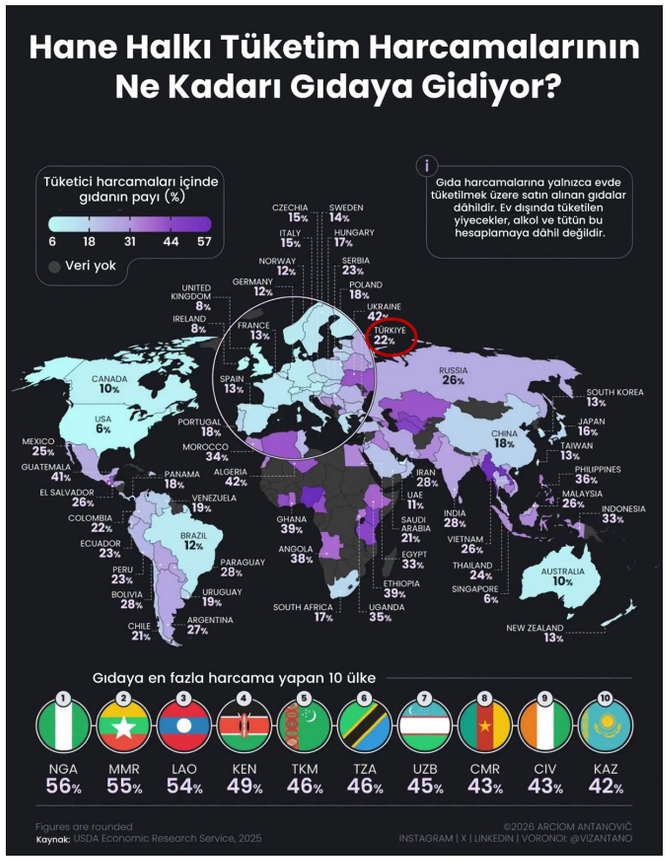

Bu yangının halkın cebindeki yansıması ise hane halkı harcama sepetlerinde görülüyor. USDA (ABD Tarım Bakanlığı) verileri üzerinden hazırlanan küresel hane halkı tüketim harcamalarının dağılımı haritasına göre, hane halkı tüketim harcamaları içinde gıdanın payı ABD'de %6, İngiltere ve İrlanda'da %8, Almanya'da %12, Fransa'da %13 gibi düşük seviyelerde iken Türkiye'de ortalama %22 düzeyine çıkıyor. Yani Türkiye'deki ortalama bir yurttaş, Küresel Kuzey ülkelerine kıyasla gelirinin 2 ila 3 kat daha fazlasını yalnızca sofra kurabilmek için harcıyor. Gelirinin neredeyse tamamı barınma ve beslenmeye giden asgari ücretli ve emekli kesimde bu oran pratikte çok daha yukarıya çıkıyor.

Yaşam Maliyeti Krizi Karşısında Kamusal Müdahale ve Gençlik

Hayat pahalılığının yarattığı tahribat yalnızca emekçileri ve emeklileri değil, genç kuşakları da doğrudan hedef alıyor. İngiltere Sendikalar Kongresi (TUC), derinleşen hayat pahalılığı krizinin özellikle güvencesiz işler, yüksek kiralar ve eğitim/istihdam dışı kalma (NEET) riskiyle boğuşan gençleri vurduğunu belirterek acil iki temel kamusal müdahale öneriyor:

Ücretsiz Kamusal Ulaşım: Gençlerin iş ve eğitim olanaklarına erişiminin önündeki en büyük yapısal engellerden biri olan yüksek ulaşım giderlerine karşı TUC; İskoçya, Londra ve Manchester'daki başarılı uygulamaları referans alarak 22 yaş altındaki herkese ücretsiz otobüs seyahati hakkı tanınmasını talep ediyor.

Gençlik Öğrenim Ödeneği: Eğitim harcamaları ve artan yaşam maliyetleri karşısında okul terklerini önlemek amacıyla; yıllık aile geliri 32.250 sterlinin altındaki 16-20 yaş arası örgün ve mesleki eğitim gören gençlere haftalık 40 sterlinlik doğrudan nakdi destek verilmesini savunuyor.

TUC'un vurguladığı bu hedefli kamusal mekanizmalar, gençlerin mali baskı altında ezilmesini engelleyerek toplumsal ve ekonomik hayata eşit koşullarda katılmalarının asgari

altyapısını oluşturuyor *(Alex Collinson, 16 Eylül 2026, https://www.tuc.org.uk/blogs/cost-living-affects-us-all-what-can-we-do-young-people, Erişim Tarihi: 04.11.2026).*

Buna karşın Türkiye'de iktidar ve medyanın sunduğu "emekliye müjde" söylemleri bütçe gerçekleriyle örtüşmüyor. Bütçedeki sosyal güvenlik ödeneği yalnızca emekli aylıklarını değil, ikramiye ve sağlık harcamalarını da kapsadığından, vaat edilen artışlar 3-5 bin TL'lik sınırlı bir harçlıktan ibaret kalıyor. Dahası artışların 65 yaş, konut mülkiyeti ve hane geliri gibi kriterlere bağlanması, 1999'daki yaş şartı ve 2008'deki aylık bağlama oranı düşüşünün ardından emeklilik sistemindeki üçüncü büyük tahribat niteliğinde. Bu model, primle kazanılmış anayasal bir hakkı muhtaçlık kriterine bağlı bir sadaka ve sosyal yardım sistemine dönüştürüyor; 65 yaş altı çalışabilir varsayımıyla taban aylık alan 5 milyonu aşkın emeklinin yaklaşık yarısını kapsam dışı bırakıyor *(Aziz Çelik, "Müjde değil, sosyal yardım tuzağı!" https://www.birgun.net/makale/mujde-degil-sosyal-yardim-tuzagi-743909, Erişim Tarihi: 03.11.2026).* Bütçede faize ayrılan payın büyüklüğü, sorunun kaynak değil siyasi tercih meselesi olduğunu kanıtlıyor.

Sonuç olarak

Bu ağır tablo karşısında; işçi sınıfı, tüm emekçiler ve emekliler, bir sınıfın bileşenleri olarak birlikte ekonomik ve politik olarak mücadele etmeli ve özellikle de yüksek enflasyonun en fazla etkilediği emeklilerin emekli sendikaları dört acil talep etrafında birleşmelidir:

- Sendikal Haklar ve Toplu Sözleşme: Emeklilerin örgütlenmesi önündeki engeller kaldırılmalı, maaşlar toplu sözleşme masasında belirlenmelidir.
- Asgari Ücret Seviyesinde Taban Aylık: Kök aylık hileleri ve seyyanen zam oyunları terk edilmeli, en düşük emekli aylığı net asgari ücrete eşitlenmelidir.
- İntibak Yasası: 2000 öncesi ve sonrası emekliler arasındaki uçurumu kapatacak, prim ve gün eşitliğini gözetecek yasa ivedilikle çıkarılmalıdır.
- Sağlıkta Katkı Paylarının Kaldırılması: Muayene, ilaç ve ameliyat katkı payları sonlandırılarak sağlık hizmeti tamamen ücretsiz sunulmalıdır.

Bölgesel Hanehalkı Tüketim Harcamaları Ne Söylüyor?

TÜİK tarafından yayımlanan Bölgesel Hanehalkı Tüketim Harcaması Bülteni, Türkiye'de bölgeler arası gelir uçurumunu somut biçimde ortaya koyuyor. Veriler, emeğin coğrafi olarak nasıl mülksüzleştirildiğini ve temel insani gereksinimlerin nasıl lükse dönüştüğünü gösteriyor.

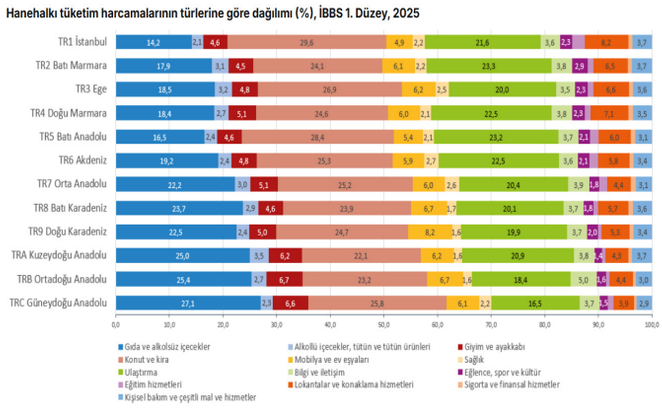

Kaynak: *(Hanehalkı Tüketim Harcaması (Bölgesel), 2025, https://veriportali.tuik.gov.tr/tr/press/53958, Erişim Tarihi: 16.10.2026).*

3 Yıllık Birleştirilmiş Veri Neyi Gizliyor?

Bültenin ilk ve en temel metodolojik örtüsü, bölgesel tüketim harcamalarının 2023, 2024 ve 2025 yıllarına ait Hanehalkı Bütçe Araştırması verilerinin birleştirilmesiyle oluşturulan bütünleşik veri seti üzerinden hesaplanmasıdır. TÜİK, bölgesel örneklem büyüklüğünü artırma gerekçesiyle üç yılı harmanlıyor. Bu yöntemde, 2024 ve 2025 yıllarında yaşanan yüksek enflasyonu, reel ücretlerdeki erimeyi ve kemer sıkma politikalarının yıkıcı etkilerini geçmiş yılların ortalamasıyla yumuşatıp yumuşatmadığını göremiyoruz. Bu yöntem, işçilerin bugün karşı karşıya olduğu krizin ağırlığını perdeleme riski taşıyor. Yine de bültenin gizleyemediği kimi önemli veriler de var.

Tüketimin Dörtte Biri İstanbul'da

Bülten verilerine göre Türkiye genelindeki toplam hanehalkı tüketim harcamalarının %25,6'sı tek başına TR1 (İstanbul) bölgesinde gerçekleşti. İstanbul'u %14,5 ile TR3 (Ege) ve %12,6 ile TR6 (Akdeniz) izlerken; TRA (Kuzeydoğu Anadolu) bölgesinin payı yalnızca %1,4, TRB (Ortadoğu Anadolu) bölgesinin payı %2,5 ve TR9 (Doğu Karadeniz) bölgesinin payı ise %2,8 düzeyinde kaldı.

İBBS 2. Düzey bölgelerine inildiğinde tablo daha vahim bir kutuplaşmayı gözler önüne seriyor:

- İstanbul tek başına tüketim harcamalarının dörtte birini (%25,6) toplarken, ikinci sıradaki TR51 (Ankara) %8,3, TR31 (İzmir) %6,5 ve TR42 (Kocaeli sanayi havzası) %5,7 pay alıyor.
- Buna karşılık TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) bölgesinin Türkiye tüketimindeki toplam payı sadece %0,5.

- TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop) %0,7, TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt) %0,9 ve maden havzası TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın) ise %1,1 paya sıkışmış durumda.

Bu veriler, ülkenin ekonomik kaynaklarının, sanayi ve sermaye yatırımlarının birkaç metropolde yoğunlaştığını; Anadolu'nun geniş kesimlerinin ise bilinçli bir biçimde sanayisiz, yatırımsız ve tüketim gücünden yoksun bırakıldığını gösteriyor. Bölgesel dengesizlik, emekçileri doğdukları topraklarda açlığa ve işsizliğe mahkûm ediyor. Metropollere göç eden milyonları ise ucuz, güvencesiz ve örgütsüz emek rezervi haline getiriyor.

Toplumsal Yeniden Üretimin Krizi: Eğitim ve Kültür Ayrıcalığa Dönüştü

Bültenin harcama türleri bazındaki verileri ise, sosyal hakların sınıfsal ve coğrafi bir ayrıcalığa dönüştüğünü gösteriyor:

- ***Eğitim Hizmetleri:*** Türkiye genelinde yapılan eğitim harcamalarının %38,3'ü İstanbul'da toplanmış durumda. Buna karşılık Kuzeydoğu Anadolu (TRA) bölgesinin eğitim harcamalarındaki payı %0,6, Ortadoğu Anadolu'nun (TRB) payı ise %1,2.
- ***Sosyal ve Kültürel Yaşam:*** Lokanta ve konaklama harcamalarının %32,2'si, eğlence, spor ve kültür harcamalarının %27,3'ü İstanbul'da gerçekleşirken; TRA bölgesinde kültür ve eğlenceye ayrılan pay yalnızca %0,9 düzeyinde.

Bu uçurum, kamusal eğitimin tasfiye edilerek ticarileştirilmesinin doğrudan bir sonucudur. Metropollerdeki üst gelir grupları çocuklarını özel okullara ve nitelikli sosyal faaliyetlere yönlendirebilirken; Anadolu'daki ve büyükşehirlerin işçi havzalarındaki emekçi çocukları için eğitimde fırsat eşitliğinden söz etmek mümkün değil. İşçi çocuklarına miras olarak yoksulluk bırakılıyor.

Yaşamak Değil, Hayatta Kalmak

Bülten verileri, dar gelirli bölgelerde emekçilerin kazancının neredeyse tamamının yalnızca biyolojik varlığını devam ettirmeye harcandığını gösteriyor.

Gıda Baskısı:

- Türkiye ortalamasında tüketim harcamaları içinde gıda payı en yüksek bölge %27,1 ile TRC (Güneydoğu Anadolu) iken, İstanbul'da bu oran %14,2.
- Alt bölgelere bakıldığında durum daha da çarpıcı: TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır) bölgesinde hanelerin kendi bütçesindeki gıda payı %29,6, TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) bölgesinde %29,0, TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) bölgesinde ise %28,4 düzeyinde. Yani Doğu ve Güneydoğu'daki emekçi haneler, kazandıkları her 100 liranın yaklaşık 30 lirasını doğrudan mutfağa harcamak zorunda kalıyor.

Metropollerde Barınma Krizi:

- Büyük kentlerde ise barınma hakkı yerini barınma krizine bırakmaya devam ediyor. TR31 (İzmir) bölgesinde hanelerin toplam tüketiminin %30,2'si, TR10 (İstanbul) bölgesinde %29,6'sı, TR51 (Ankara) bölgesinde ise %29,5'i doğrudan konut ve kira harcamalarına gidiyor.
- 6 Şubat Depremlerini yaşayan ve sanayi kenti niteliği taşıyan TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis) bölgesinde ise bu oran %27,4 seviyesinde.

Gelirin %25'i İşe Gidip Gelmek İçin Kullanılıyor:

- Ağır sanayi ve imalatın yoğun olduğu TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova) bölgesinde hanehalkı bütçesinin %25'i; TR22 (Balıkesir, Çanakkale) bölgesinde %24,1'sı, Ankara'da %23,6'sı ulaştırmaya ayrılıyor. İşçiler, fabrikalara ve atölyelere ulaşabilmek için gelirlerinin dörtte birini akaryakıta ve yol parasına teslim ediyor.

Bu üç zorunlu kalemi (Gıda + Konut/Kira + Ulaştırma) topladığımızda tablo şöyle:

- İstanbul'da bir hane harcamalarının %65,4'ünü,
- Sanayi havzası Kocaeli-Sakarya bölgesinde %66,8'ini,
- Şanlıurfa ve Diyarbakır'da ise harcamalarının tam %70,8'ini yalnızca başını sokacak bir çatı, karnını doyuracak gıda ve işe gidebilecek yol masrafı için harcıyor.

Geriye kalan %30'luk dilim ise giyim, faturalar (elektrik, su, iletişim) ve sağlık harcamalarıyla tükeniyor. Emekçiye dinlenecek, çocuğunu okutacak ya da kendini geliştirecek tek bir kuruş kaynak kalmıyor. Artık bir işte çalışıyor olmak; yoksulluktan kurtulmaya, aile geçindirmeye veya insanca bir yaşam sürmeye yetmiyor. Emekçiler, yalnızca işe gidip gelebilmek ve emek gücünü ertesi gün yeniden satabilmek için çalışır hale geliyor. Sermaye, işçileri bir yandan yüksek işsizlik tehdidi ve yedek işsiz ordusunun baskısı altında tutarken, diğer yandan devletin sosyal koruma ağlarını tasfiye ederek kitleleri küresel düzeyde derinleşen çok boyutlu yoksunluklara mahkûm ediyor.

Sosyal Koruma Harcamaları: Devlet Kimin İçin Var?

Sosyal devletin tarihsel varlık nedeni, ürettiği değer gasp edilen işçi sınıfını krizlere, işsizliğe, yaşlılığa, hastalıklara ve yoksulluğa karşı kamusal bir şemsiye ile korumaktır. Ancak OECD'nin yayımladığı *Sosyal Korumanın Finansal Geleceği* raporundaki bütçe verileri, neoliberal devletin kaynaklarını sermayeye teşvik ve vergi muafiyeti olarak akıtırken, emekçilerin kırıntılarla yetinmesini amaçladığını gösteriyor.

Gayrisafi Yurtiçi Hasıla'dan sosyal korumaya ayrılan paylar incelendiğinde sınıfsal tercihlerin haritası ortaya çıkıyor:

- ***Zirvedeki Ülkeler:*** Finlandiya, Fransa ve Avusturya, GSYH'lerinin %30'unu aşan veya bu seviyeye yakın oranları sosyal koruma harcamalarına ayırıyor.
- ***Uluslararası Ortalamalar:*** AB-27 ortalaması GSYH'nin %20,5'i, OECD ortalaması ise %20 ,0'si seviyesinde.
- ***Türkiye Son Sırada:*** Türkiye, sosyal koruma harcamalarında OECD ve AB ülkeleri arasında bir kez daha en son sırada yer alıyor. GSYH'nin %10'unun altında kalan bu oran, OECD ve AB ortalamalarının yarısının bile gerisinde.

Ülkeler sosyal korumaya ne kadar harcama yapıyor?

Kategoriye göre toplam sosyal koruma harcamaları
(GSYH'nin yüzdesi olarak), 2024 veya mevcut en son yıl verileri

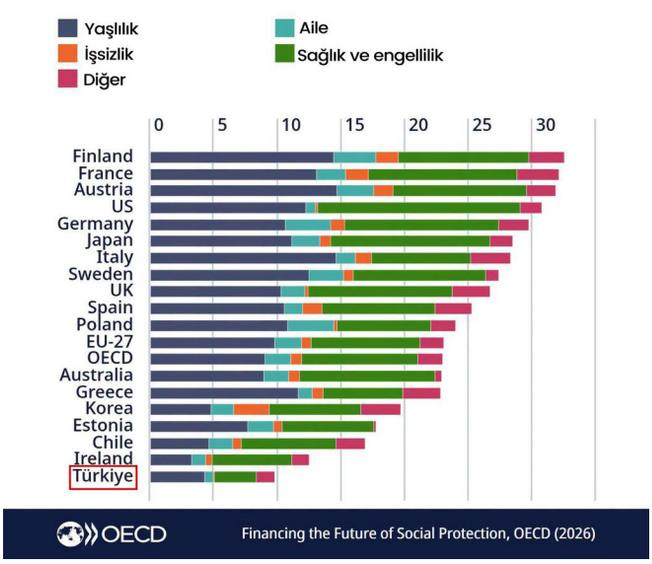

OECD Financing the Future of Social Protection, OECD (2026)

Harcamaların alt kalemlerine bakıldığında, Türkiye'deki sosyal koruma sisteminin yetersizliği daha net anlaşılıyor:

- ***Aile Desteği Harcamaları:*** Türkiye'de GSYH'nin %0,5'inin altında. Oysa merkez OECD ülkelerinde bu oran %3-%3,5 bandında seyrediyor.
- ***İşsizlik Ödenekleri:*** İşsizlik Sigortası Fonu'nda biriken milyarlar işverenlere teşvik ve destek adı altında aktarılırken, işçiye ayrılan pay GSYH'nin %0,5'inin altında sembolik bir düzeyde kalıyor.
- ***Yaşlılık (Emeklilik) Harcamaları:*** Türkiye'de toplam harcamanın ana omurgasını oluşturan iki kalemden biri yaşlılık harcamaları olsa da bu oran, Finlandiya veya Fransa gibi emeklilerine GSYH'nin %12'sinden fazlasını ayıran ülkelerle kıyaslandığında, Türkiye'deki emeklilerin açlık sınırının altında yaşamaya nasıl mahkûm edildiği ortaya çıkıyor.
- ***Sağlık ve Engellilik Harcamaları:*** Türkiye'de GSYH'nin yaklaşık %4,0'üne denk gelen bu alan, kamusal sağlığın tasfiyesi ve özel hastanelerin teşvikiyle işçilerin cebinden yaptığı sağlık harcamalarını artırıyor. Zirvedeki ülkelerde ise bu oran %13'ün üzerinde.

Bu tablo, devlet bütçesinin sınıfsal karakterinin ve neoliberal kemer sıkma politikalarının doğrudan sonucu. Emekçinin yeniden üretim maliyeti tümüyle işçinin kendi cılız ücretine yıkılıyor.

"Kapıda Bekleyen Milyonlarca İşsiz Var"

Sermaye düzeninin ve iktidar blokunun pembe tablolarla perdelemeye çalıştığı ekonomik yıkım, resmi kurumların satır aralarına gizlenen verilerle dahi gizlenemez bir boyuta ulaştı. TÜİK tarafından açıklanan Eylül 2026 dönemi Hanehalkı İşgücü Araştırması sonuçları, dar tanımlı işsizliğin %8,4 seviyesinde ve işsiz sayısının 2 milyon 967 bin kişi olduğunu ilan ediyor *(TÜİK, İşgücü İstatistikleri, Eylül 2026, https://veriportali.tuik.gov.tr/tr/press/57988, Erişim Tarihi: 02.11.2026).* Ancak dar tanımlı işsizlik, yalnızca son dört hafta içinde aktif iş arama kanallarını kullanan ve iki hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olanları kapsarken; çalışma isteği olup piyasanın katı koşulları yüzünden umudunu yitirmiş milyonları doğrudan istatistik dışına itiyor. Başka bir deyişle iktidar sınıfsal tercihlere dayanan politikalarıyla işsizliği azaltamadığı için işsizliğin tanımını değiştiriyor ve iş bulma ümidini kaybetmiş kitleleri yok sayıyor.

Madalyonun diğer yüzü ise emekçilerin çıplak gerçeğini ortaya koyuyor. Aynı döneme ait geniş tanımlı işsizlik (âtıl işgücü) oranı tam %31,2'ye, geniş tanımlı işsiz sayısı ise 12 milyon 762 bine tırmanmış durumda. Resmi işsizlik oranı ile geniş tanımlı işsizlik arasındaki farkın 22,8 puana fırlamış olması, sömürü çarklarının işgücü piyasasında yarattığı tahribatın ve güvencesizliğin en somut kanıtı niteliğinde.

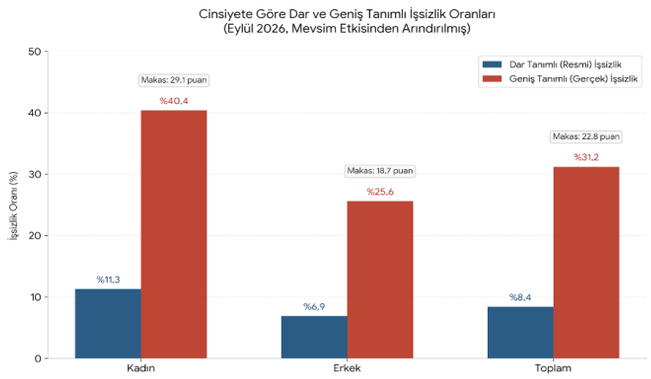

Kaynak: *(TÜİK, İşgücü İstatistikleri, Eylül 2026).*

OECD'nin Ekim 2026 raporuna göre ise OECD genelinde istihdam oranı %70,4, işgücüne katılma oranı %74,2 ve işsizlik oranı ortalama %5,0 iken; Türkiye %54,8'lik istihdam oranıyla üye ülkeler arasında en dipte yer alıyor *(OECD, Labour Market Situation, 15 October 2026, https://www.oecd.org/en/data/insights/statistical-releases/2026/10/labour-market-situation-updated-october-2026.html, Erişim Tarihi: 02.11.2026).*

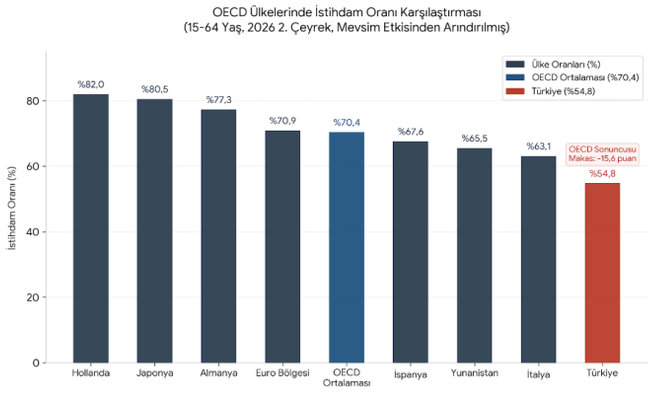

Kaynak: *(OECD, Labour Market Situation, 15 October 2026).*

Türkiye'de ülke nüfusunun en verimli kesimi ekonomik hayatın ve toplumsal refahın dış çeperine itilerek insanca bir gelecek umudundan planlı bir biçimde koparılıyor. İşsizlik krizinin faturası ise en ağır biçimde kadınlara ve gençlere kesiliyor. TÜİK verilerinde 15-24 yaş grubundaki genç nüfusta işsizlik %14,8, genç kadınlarda ise %23,3 olarak kaydedilse de buzdağının görünmeyen kısmı çok daha vahim bir çöküşü ele veriyor. Geniş tanımlı genç kadın işsizliğinin %50 sınırına dayanmış olması, bu ülkede çalışma çağındaki neredeyse her iki genç kadından birinin üretken hayatın ve güvenceli istihdamın bütünüyle dışına itildiğini gösteriyor. Kamusal bakım hizmetlerinin bilinçli olarak tasfiye edilmesi ve piyasanın cinsiyetçi dinamikleri, genç kadın emeğini daha iş hayatının başında ev içi karşılıksız emeğe ve derin bir güvencesizliğe mahkûm ediyor.

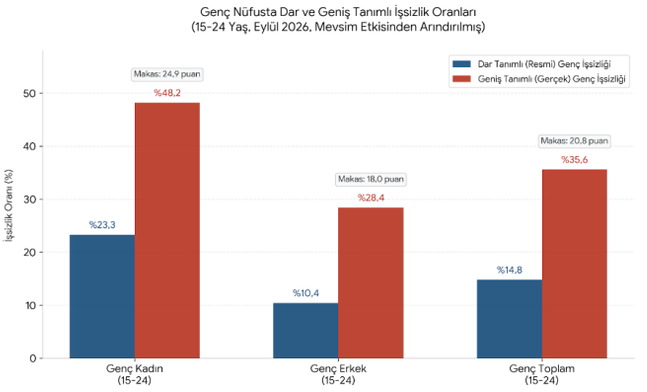

Kaynak: *(TÜİK, İşgücü İstatistikleri, Eylül 2026).*

Gençliği içine çeken bu kriz yalnızca Türkiye'ye özgü olmayıp küresel kapitalizmin yapısal bir tıkanıklığını yansıtırken, emek hareketinin çözüm arayışları da somut alternatifleri gündeme taşıyor. Nitekim İngiltere Sendikalar Kongresi (TUC), eğitim ve istihdamda yer almayan (NEET) gençlik krizine karşı hükümetin sunduğu Gençler İçin İş Garantisi programının radikal biçimde genişletilmesini talep ediyor. Mevcut durumda 18 aydır iş arayan 18-24 yaş arası gençlere haftada 25 saatlik, 6 ay süreli sübvansiyonlu iş sunarak 3 yılda 90.000 genci hedefleyen yetersiz program yerine TUC; bekleme süresinin 6 aya indirilmesini ve kontenjanın 225.000'e çıkarılmasını savunuyor. Sendika, 1 milyar sterlinlik ek kamu yatırımı gerektiren bu adımın gençlerin istihdama katılması, vergi ödemesi ve sosyal yardımlara bağımlılıktan kurtulması sayesinde kamuya uzun vadede 4,6 milyar sterlin (harcanan her 1.000 sterline karşılık 2.690 sterlin net getiri) kazandıracağını vurguluyor; geçici tedbirler yerine kamusal istihdam güvencesinin kalıcı ve esnek bir devlet politikası haline getirilmesi gerektiğini ortaya koyuyor *(Anjum Klair, 15 Eylül 2026, https://www.tuc.org.uk/blogs/jobs-guarantee-young-people, Erişim Tarihi: 04.11.2026).*

Bu büyük işsizler ordusuna karşın sosyal koruma mekanizmaları da sermayenin hizmetine sunulmuş durumda. TÜİK'in resmi 2 milyon 967 bin işsizine karşılık İŞKUR verilerine göre yalnızca 484 bin 949 kişi işsizlik ödeneği alabiliyor. Yani resmi kayıtlı işsizlerin dahi %83,7'si en temel anayasal hak olan işsizlik ödeneğinden mahrum bırakılıyor.

Yedek işsiz ordusunu emekçiler üzerinde bir kırbaç olarak kullanan sermaye, "Kapıda bekleyen milyonlarca işsiz var" söylemiyle ücretleri geriye çekmeye, çalışma koşullarını esnekleştirmeye, işçi sağlığı ve güvenliğini ortadan kaldırmaya devam ediyor.

Özetle, emekçilerin alın terinden biriken İşsizlik Sigortası Fonu'nun hak sahipleri yerine teşvik kılıfıyla sermayeye peşkeş çekildiği, kapıda bekletilen milyonlarca işsizin ise çalışanların ücretlerini baskılayıp sendikasızlığı dayatmanın bir sopası haline getirildiği bu sömürü çarkı artık sürdürülemez bir noktadadır.

İşçi sınıfının bu çok yönlü kuşatmayı kırması; gelir kaybı yaşanmaksızın haftalık çalışma süresinin kısaltılmasını, fazla mesailerin sınırlandırılmasını, keyfi işten çıkarmalara geçit vermeyen güvenceli bir istihdam rejiminin kurulmasını, işsizlik sigortası fonunun patronlardan alınıp gerçek sahibi olan işçilere tahsis edilmesini ve kadınları eve mahkûm eden cinsiyetçi işbölümüne karşı kamusal-ücretsiz bakım güvencesinin tavizsiz biçimde hayata geçirilmesini içeren acil bir mücadele hattını zorunlu kılmaktadır.

Küresel Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi Ne Söylüyor?

Hanehalkı tüketim harcamalarıyla sınırlı bir yoksulluk analizi, işçi sınıfının ve geniş emekçi kitlelerin karşı karşıya kaldığı yapısal ve sistemik mahrumiyetleri gizleme riski taşıyor.

Oxford Yoksulluk ve İnsani Gelişme İnisiyatifi (OPHI) ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından hazırlanan *Küresel Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (MPI) 2026* raporu, yoksulluğun sadece günlük kaç dolar kazanıldığıyla ölçülemeyeceğini, bunun yerine yoksulluğu insanca yaşam imkânlarından mahrum bırakılma durumu olarak tanımlamamız gerektiğini gösteriyor *(OPHI & UNDP, Global Multidinemsional Poverty Index 2026, https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/mpistatisticalupdate2026en.pdf, Erişim Tarihi: 20.10.2026).*

Endeksin 3 Ana Boyutu ve 10 Göstergesi

Küresel Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi, bir ev halkının çok boyutlu yoksul sayılması için 3 ana boyut altında yer alan 10 ağırlıklandırılmış göstergenin en az üçte birinde (%33,3) yoksunluk çekmesi gerekiyor:

Sağlık Boyutu (Toplam Ağırlık: 1/3)

- *Beslenme (1/6):* Ev halkında yetersiz beslenen, gelişim bozukluğu yaşayan bir birey veya çocuğun bulunması.
- *Çocuk Ölümleri (1/6):* Son 5 yıl içinde ev halkından bir çocuğun hayatını kaybetmiş olması.

Eğitim Boyutu (Toplam Ağırlık: 1/3)

- *Okullaşma Yılı (1/6):* Ev halkından hiçbir üyenin en az 6 yıllık eğitimi tamamlamamış olması.
- *Okula Devam (1/6):* Okul çağındaki bir çocuğun sekizinci sınıfa kadar okula devam etmiyor olması.

Yaşam Standartları Boyutu (Toplam Ağırlık: 1/3 - Her gösterge 1/18)

- *Yemek Pişirme Yakıtı:* Odun, kömür, tezek gibi katı yakıtların kullanılması (Dünya çapında 1 milyardan fazla yoksul insan bu imkândan yoksun durumda).
- *Sanitasyon:* İyileştirilmiş tuvalet imkânının bulunmaması veya tuvaletin başkalarıyla paylaşılması.
- *İçme Suyu:* Güvenli içme suyuna erişimin olmaması veya suya ulaşmanın gidiş-dönüş 30 dakikadan fazla sürmesi.
- *Elektrik:* Evde elektrik erişiminin bulunmaması.
- *Barınma/Konut:* Taban, duvar veya çatı malzemelerinin derme çatma/uygunsuz olması.
- *Varlıklar:* Radyo, televizyon, telefon, bilgisayar, buzdolabı, bisiklet, motosiklet veya araba gibi temel varlıklardan birden fazlasına sahip olunmaması.

Küresel Yoksulluk İstatistikleri Ne Söylüyor?

- ***Yoksul Sayısı ve Kır-Kent Ayrımı:*** Kapsam dahilindeki 108 ülkede yaşayan 6,3 milyar insanın yaklaşık 1,2 milyarı (%18,9'u) akut çok boyutlu yoksulluk içinde yaşıyor. Yoksul nüfusun neredeyse yarısı (534 milyon kişi / %44,6), belirlenen ağırlıklı göstergelerin yarısından fazlasında ağır yoksunluk çekerek şiddetli yoksulluk koşullarında yaşıyor. Bahse konu yoksul insanların %83,3'**ü** (998 milyon) kırsal alanlarda yaşıyor. Kırsal alanlarda yoksulluk oranı %28,7 iken kentlerde %7,0 düzeyinde.

- **Çocuk Yoksulluğu:** Raporun sunduğu en sarsıcı bulgulardan biri, yoksulluğun yaş gruplarına dağılımındaki adaletsizliktir. Dünyadaki çok boyutlu yoksul nüfusun %51,5'ini (617 milyon) 18 yaş altı çocuklar oluşturuyor. Küresel ölçekte her 3 çocuktan 1'i çok boyutlu yoksulluk içinde yaşarken, yetişkinlerde bu oran 7'de 1 seviyesinde. Erken yaşta yaşanan eğitim, beslenme ve sağlık yoksunlukları, nesiller boyu sürecek gelişimsel ve sosyo-ekonomik kayıplara yol açma riski taşıyor.
- ***Orta Gelirli Ülkeler Tuzağı:*** Geleneksel kabul, aşırı yoksulluğun yalnızca ulusal düzeyde düşük gelirli veya yoksul olarak sınıflandırılan ülkelerin bir sorunu olduğu yönündedir. Oysa veriler bu algıyı tamamen yıkıyor. Çok boyutlu yoksul insanların %65,1'i (779 milyon kişi) orta gelirli ülkelerde yaşıyor. Bu nüfusun büyük kısmı, yani 670.8 milyon kişi ise alt-orta gelir grubundaki ülkelerde kümeleniyor. Düşük gelirli ülkelerde yaşayan yoksul sayısı ise 418.6 milyon seviyesinde. Bu veriler, bir ülkenin makroekonomik düzeyde milli gelirini artırmasının veya orta gelir grubuna yükselmesinin, toplumun her kesimine eşit ya da doğrudan yansıyamadığını gösteriyor. Büyüme rakamları tek başına bireylerin insani gelişmişlik ve temel hizmetlere erişim sorunlarını çözmeye yetmiyor.
- ***Bölgesel ve Bölge-Altı Yoğunlaşma:*** Dünya genelinde 1 milyardan fazla yoksul insan katı pişirme yakıtlarına mahkûm ve bu kişilerin 600 milyonu Sahra Altı Afrika'da yaşıyor. Bölgedeki toplam yoksul sayısının 616 milyon olduğu düşünüldüğünde, Sahra Altı Afrika'da neredeyse tüm yoksulların temiz pişirme yakıtından mahrum olduğu ortaya çıkıyor. Benzer şekilde, dünyada elektrikten yoksun yaşayan yoksul insanların %81,2'si ve içme suyundan yoksun olanların %70,7'si yine Sahra Altı Afrika'da yaşıyor. Çocuk ölümleri göstergesinde de küresel ölçekte yoksunluk yaşayan yoksul nüfusun %56,1'i (81 milyon kişi) bu bölgede bulunuyor. Raporun bölgesel ölçeğin ötesine geçen alt-ulusal verileri ise yoksulluğun son derece yerel bir olgu olduğunu gösteriyor: Dünya genelindeki yoksul nüfusun yarıdan fazlası (642 milyon kişi / %53,6), küresel nüfusun yalnızca %14,9'unu barındıran 41 ülkedeki 387 alt bölgede yaşıyor. Bu durum, altyapı ve temel hizmet yetersizliklerinin belirli bölgelerde nasıl ağırlaştığını açıkça gösteriyor.

Çözüm, Bireysel Finansal Arayışlarda Değil; Birleşik Bir Emek Mücadelesinde:

Tüm bu rakamlar, veriler ve yapısal göstergeler; küresel yoksulluk, tırmanan işsizlik, enflasyon ve derinleşen gelir dağılımı adaletsizliğinin sermaye düzeninin emekçilere dayattığı bütüncül bir mülksüzleştirme rejimine dönüştüğünü gösteriyor. Küresel ölçekte 1,2 milyar insanı kuşatan çok boyutlu yoksulluk ve sosyal koruma ağlarının çöküşü, Türkiye'de de vahşi bir sömürü mekanizması olarak karşımıza çıkıyor.

Ülkemizde temel insani hizmetlerin hızla metalaştığı, enflasyonun ücret zamlarını anında yuttuğu ve işsizliğin emekçilerin pazarlık gücünü kırdığı bir bölüşüm şokundan geçiyoruz. İşçi sınıfı bugün yalnızca işyerlerinde sömürülmüyor; dolaşım ve finansallaşma mekanizmaları üzerinden de açıkça mülksüzleştiriliyor. Bir yanda ömrünü üretime adamış ve geçinemediği için derin bir çaresizlikle yaşamına son verme noktasına sürüklenen emeklilerin trajedisi yaşanıyor; diğer yanda reel kârlılığı tıkanan sermayenin borsa spekülasyonları ve saadet zincirleriyle palazlandığı kurgusal bir rant rejimi hüküm sürüyor. Nitekim son olarak patlak veren ve yüz binlerce küçük tasarruf sahibinin birikimini yutan fon vurgunu, ücret geliriyle ay sonunu getiremediği için hayat standardını koruma umuduyla sermaye piyasalarına itilen emekçilerin ezildiğini; buna karşılık iktidarın koruma kalkanı altındaki finans seçkinlerinin manipülasyonlarla servetlerini katladığını gösterdi.

Bu tablo karşısında sendikal mücadele, kendisini yalnızca birkaç puanlık enflasyon farkı pazarlığına ya da rutin toplu sözleşme süreçlerine sıkıştıramaz. Emek örgütleri, finansallaşmış neoliberal düzenin yarattığı tahribata karşı mücadele hattını şu temel öncelikler doğrultusunda genişletmelidir:

Kamusal Hak Mücadelesi Büyütülmelidir: Eğitim, birinci basamak sağlık, temiz su, enerji, toplu taşıma ve barınma hakkı piyasa malı olmaktan çıkarılmalıdır. Bu hizmetler nitelikli ve ücretsiz anayasal haklar olarak güvenceye alınmalı; özelleştirilmiş altyapı tesisleri yeniden kamulaştırılmalıdır. İşçi sınıfının yaşam standartlarındaki kayıplar kamusal olarak telafi edilmeli; reel ücretler korunmalıdır.

Evrensel Sosyal Koruma Şemsiyesi Temel Talep Haline Gelmelidir: Koşullu ve bağımlılık üreten sosyal yardımlar terk edilmeli; evrensel çocuk yardımları, okullarda ücretsiz ve besleyici öğün

programları ile mahalle ölçeğinde yaygın, ücretsiz kamu kreşleri sendikal hareketin ve toplu sözleşmelerin ana talebi haline getirilmelidir.

Kırsal Kalkınma ve Güvenceli İstihdam Savunulmalıdır: Yoksulluğun en ağır biçimde yoğunlaştığı kırsal alanda küçük üreticiyi ve tarım emekçilerini destekleyen kamusal yatırım hamleleri hayata geçirilmelidir. Mevsimlik, kayıt dışı ve güvencesiz çalışma biçimleri sendikal örgütlenme ağına dahil edilmeli; insana yakışır iş standartları kırsal coğrafyada da tavizsiz uygulanmalıdır.

Sermaye kazançlarının ve biriken servetin etkin biçimde vergilendirildiği adil bir bölüşüm düzeni kurulmadan, bütçe kaynakları faiz ve spekülasyon çevreleri yerine doğrudan sosyal harcamalara yönlendirilmeden bu krizden çıkış mümkün görünmüyor. Emekçilerin yaşamının saadet zincirlerinin, borsa manipülasyonlarının ve fon vurgunlarının insafına terk edilmemesi, işçilerin kurtuluşunu bireysel finansal kararlarda değil üretimden gelen gücünde araması için sendikaların birleşik bir emek mücadelesini örgütlemesi gerekiyor. *(Berfin Diren Demirkaya)*

Eylül Bütçe Gerçekleşmeleri: Faiz Ödemeleri Bütçenin En Büyük Üçüncü Kalemi

Bütçe Giderleri

2026 yılı Eylül ayında merkezi yönetim bütçe giderleri 1 trilyon 785,4 milyar TL, bütçe gelirleri 1 trilyon 253,1 milyar TL ve bütçe açığı 532,2 milyar TL olarak gerçekleşti. Faiz dışı bütçe giderleri 1 trilyon 522,4 milyar TL ve faiz dışı açık ise 269,2 milyar TL oldu. Yani faiz ödemeleri olmasaydı bütçe sadece 269 milyar TL açık verecekti.

2026 yılı Ocak-Eylül dönemini kapsayan dokuz ayda; bütçe açığı 1 trilyon 840,3 milyar TL olarak gerçekleşti. Faiz dışı bütçe giderleri 11 trilyon 697 milyar TL ve faiz dışı bütçe dengesi (fazla) ise 410,8 milyar TL oldu.

Geçen yıl ile kıyaslandığında; merkezi yönetim bütçesi 2025 yılı Eylül ayında 309 milyar 643 milyon TL açık vermiş iken, 2026 yılı Eylül ayında 532 milyar 242 milyon TL açık verdi. Yani bütçe açığı bir yılda %72 arttı. 2025 yılı Eylül ayında 73 milyar 22 milyon TL faiz dışı açık verilmiş iken, 2026 yılı Eylül ayında 269 milyar 202 milyon TL

faiz dışı açık verilmiş olması; bütçede faiz giderleri dışında da yapısal sorunların devam ettiğini gösteriyor.

Ocak-Eylül dönemi gider gerçekleşmeleri

Merkezi yönetim bütçesi 2025 yılı Ocak-Eylül döneminde; 1 trilyon 217 milyar 278 milyon TL açık vermiş iken, 2026 yılı Ocak-Eylül döneminde 1 trilyon 840 milyar 330 milyon TL açık verdi. Yani bütçe açığı bir yılda %51 oranında arttı. 2025 yılı Ocak-Eylül döneminde 445 milyar 103 milyon TL faiz dışı fazla verilmiş iken, 2026 yılı Ocak-Eylül döneminde 410 milyar 800 milyon TL faiz dışı fazla verildi. Böylece ilk dokuz ayda faiz dışı fazla miktarı %8 oranında azaldı.

Ocak-Eylül dönemi itibarıyla merkezi yönetim bütçe giderleri 13 trilyon 948 milyar 130 milyon TL olarak gerçekleşti. Bunun 2 trilyon 251 milyar 130 milyon TL'si faiz harcamalarından oluşuyor. Böyle faiz harcamaları toplam harcamalarının %16'sını aştı.

Bütçe Gelirleri

Merkezi yönetim bütçe gelirleri Eylül ayı itibarıyla 1 trilyon 253 milyar 149 milyon TL olarak gerçekleşti. Vergi gelirleri 1 trilyon 74 milyar 88 milyon TL, genel bütçe vergi dışı gelirleri ise 141 milyar 923 milyon TL oldu. 1 yılda kamu gelirleri içinde en hızlı artanlar ise şöyle: Harçlar %48,6; Damga vergisi %40,5; Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi %34,9; Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi %34,8; İthalde Alınan Katma Değer Vergisi %30,5; Gelir Vergisi %27,2. Buna karşılık Kurumlar Vergisi %38,2 azaldı.

Ocak-Eylül dönemi gelir gerçekleşmeleri

Merkezi yönetim bütçe gelirleri Ocak-Eylül dönemi itibarıyla 12 trilyon 107 milyar 800 milyon TL olarak gerçekleşti. Vergi gelirleri 10 trilyon 401 milyar 981 milyon TL, genel bütçe vergi dışı gelirleri ise 1 trilyon 390 milyar 478 milyon TL oldu. Bu dokuz aylık dönemde kamu gelirleri içinde en hızlı artanlar ise şöyle: Harçlar %65,9; Damga vergisi %50,7; Gelir Vergisi %48,5; Kurumlar Vergisi %45,3; Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi %37,3; Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi %36,2: İthalde Alınan Katma Değer Vergisi %30,2. En az artan ise %3,1 ile Özel Tüketim Vergisi oldu.

İmalat Sanayindeki Daralma Devam Ederken, Özel Sektörün Dış Borcu Artıyor

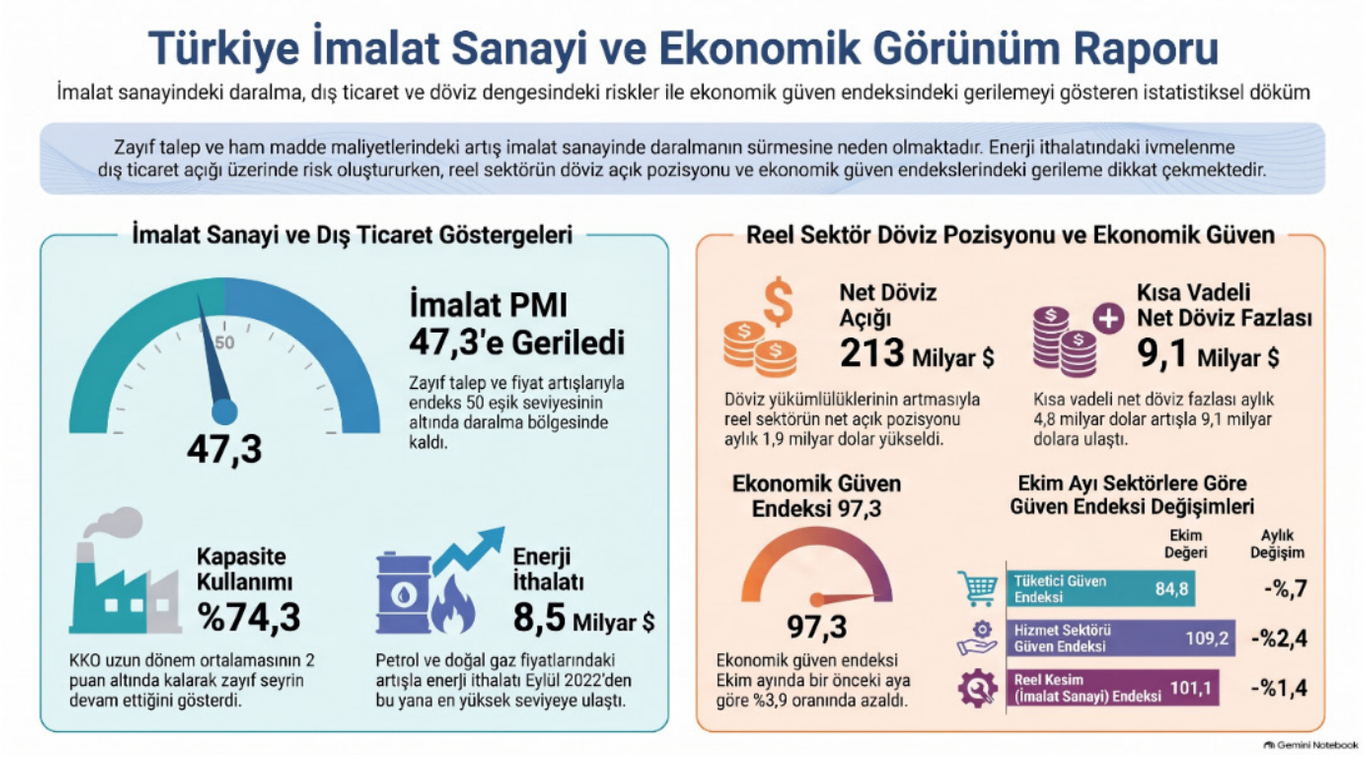

İstanbul Sanayiciler Odası (İSO) tarafından yayımlanan İmalat PMI; Ekim ayında 47,9 seviyesinden 47,3'e geriledi. Böylece imalat PMI zayıf talep ve fiyat artışlarıyla 50 eşik seviyesinin altında kalarak daralma bölgesinde yer aldı. Hem yeni siparişlerde hem de üretimde yavaşlama belirginleşti. Orta Doğu'da süren savaşın etkisiyle hammadde fiyatlarındaki yükseliş, Ekim'de girdi maliyetlerinde fiyat artışlarının sürmesine neden oldu.

Sanayi Üretimi Zayıfladı

Sanayi Üretim Endeksi (ağustos ayında mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış olarak aylık %1 daralırken, yıllık bazda yatay seyretti. Takvim etkilerinden arındırılmış olarak ise yıllık bazda %19 düşüş kaydetti. İmalat sanayi sektörü endeksindeki azalma %2,5 oldu. *(TÜİK, Sanayi Üretim Endeksi, Ağustos 2026, https://veriportali.tuik.gov.tr, 9 Ekim 2026).*

Türkiye Sanayi Üretimi (Yıllık % değişim)

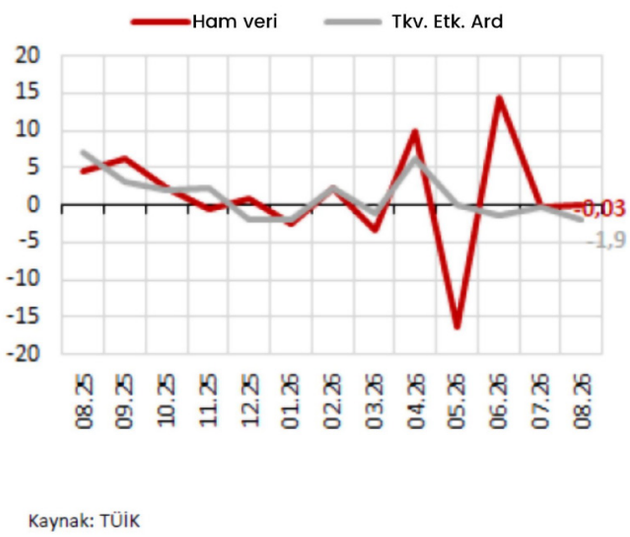

Kaynak: TÜİK

Kapasite Kullanım Oranı (KKO) ekimde aylık 0,2 puan artışla %74,3 değerini aldı. Bununla birlikte, KKO 2007-2019 ortalamasının 2 puan altındaki seyrini sürdürmesi, imalat sanayinde zayıf seyrin devam ettiğini gösteriyor.

Türkiye Dünyada En Fazla Borçlanan Ülkelerin Başında Geliyor

Dünya Bankası'nın son raporuna göre; Türkiye (Çin dışarıda tutulduğunda), orta gelirli ülkeler içinde dışarıdan en fazla borç alan ülke. Özellikle de özel sektörün en fazla dış borç kullandığı ülke konumunda. Bu borçlar uzun vadeli borçlar olsa da sonuçta, istihdam ve büyüme için gerekli yatırımlar için daha az kaynak ayrıldığı, asıl kaynağın borç ana para ve faizi için kullanıldığı ortaya çıkıyor. Ayrıca bir finansal kriz halinde bu şirketlerin borç geri ödemede zorlanması da kaçınılmaz olacaktır. *(https://www.worldbank.org/en/programs/debt-statistics/idr/products, 8 Kasım 2026).*

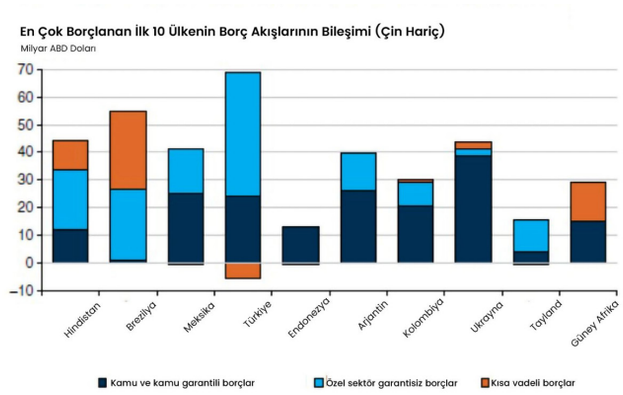

Kaynak: World Bank Group International Debt Statistics database.

Reel Sektörün Döviz Borcu Arttı

Reel sektörün (finansal kesim dışındaki firmalar) net döviz açık pozisyonundaki artış devam ediyor. Döviz yükümlülüklerinin (+5,5 milyar dolar) döviz varlıklarının (+3,6 milyar dolar) üzerinde artış göstermesi neticesinde; açık pozisyon aylık 1,9 milyar dolar artarak 213,0 milyar dolar seviyesinde gerçekleşti. Bununla birlikte, kısa vadeli net döviz fazlası aylık 4,8 milyar dolar artarak 9,1 milyar dolara ulaştı (**TCMB**).

İç Talebin Yanı Sıra Dış Talepteki Soğuma da Sürüyor

Ticaret Bakanlığı'nın açıkladığı ekim ayı geçici dış ticaret verilerine göre, ihracat yıllık bazda %8,1 artışla 25,9 milyar dolar, ithalat ise %3,4 artışla 32,6 milyar dolar oldu. Böylelikle, dış ticaret açığı bir önceki yılın aynı ayına göre 0,9 milyar dolar azalarak 6,7 milyar dolar seviyesinde gerçekleşti ve 12 aylık birikimli dış ticaret açığı 95,1 milyar dolar oldu. Ancak mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış verilere bakıldığında dış ticaret dengesinin aylık bazda bozulduğu görülüyor. Bozulmaya son iki ayda pozitif değer alan altın ticareti dengesinin yeniden negatife dönmesi ve enerji ithalatındaki ivmelenme neden oldu.

Özellikle de enerji ithalatında ciddi artış oldu. Öyle ki Rusya-Ukrayna savaşının etkisinin görüldüğü Eylül 2022'den bu yana enerji ithalatı en yüksek seviyede gerçekleşti. Hem petrol hem doğal gaz fiyatlarındaki yükselişler ile muhtemelen yenilenebilir kaynakların sınırlayıcı etkisinin azalması, enerji ithalatını aylık 8,5 milyar yükseltti. Bu seviye 72,6 milyar dolar olan 12 aylık birikimli enerji ithalatının oldukça üzerinde bir eğilime işaret ediyor. Dolayısıyla mevcut şartlar

altında dış denge üzerinde enerji kaynaklı riskler önemini koruyor. Diğer taraftan, altın ve enerji hariç dış dengede görünümde belirgin bir değişim yok: Paritedeki geri çekilmeye rağmen ihracatın seviyesi ve çekirdek ithalatın seyri hem Türkiye'ye yönelen ihracat talebinin hem de yurt içi talepteki soğumanın devam ettiğine işaret ediyor.

İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (Mevsimsellikten Arındırılmış Olarak) %75,4'e Geriledi

Grafik 13. İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%, mevsimsellikten arındırılmış)

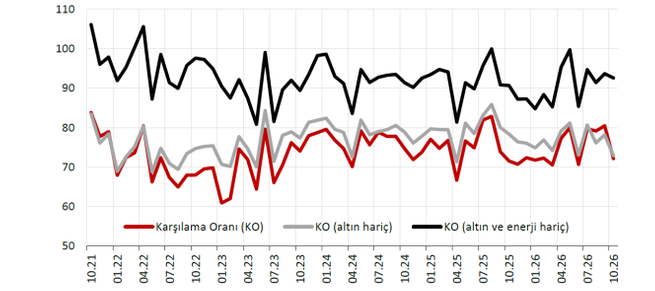

Kaynak: TÜİK, Ticaret Bakanlığı, Akbank

Ekonomiye Olan Güven Azalıyor

Ekonomik Güven Endeksi Eylül ayında 101,3 iken, Ekim ayında %3,9 oranında azalarak 97,3 değerine geriledi

Bir önceki aya göre Ekim ayında tüketici güven endeksi %7,7 oranında azalarak 84,8 değerini, reel kesim (imalat sanayi) güven endeksi %1,4 oranında azalarak 101,1 değerini, hizmet sektörü güven endeksi %2,4 oranında azalarak 109,2 değerini alırken; perakende ticaret sektörü güven endeksi %1,1 oranında artarak 112,5 değerini, inşaat sektörü güven endeksi ise %0,4 oranında artarak 83,3 değerini aldı. *(TÜİK, Ekonomik Güven Endeksi, Ekim 2026, https://veriportali.tuik.gov.tr, 5 Kasım 2026).*

Faiz Öde Öde Bitmiyor

Hazine 2027 yılı Finansman Programı'nı yayınladı: 2027 yılında toplam faiz ödemeleri yaklaşık 4 trilyon lira olacak. Faiz ödemeleri anapara ödemelerinden fazla olacak. Bu fazlalık iç borçlardaki yüksek faiz ödemesinden kaynaklanıyor. (Faiz ödemeleri 3,5 trilyon lira kadarken, anapara ödemesi, 3,2 trilyon lira civarında).

Ancak bu bir ilk değil. Aşağıdaki grafik 2001-2027 arası dönemin iç borç faiz ödemelerinin, anapara ödemelerine oranını veriyor. Bu oran 2015'e kadar %80'in üzerine çıkmamış. 2021 yılından sonra yükselmeye başlamış, 2025 yılında ise %200'e yaklaşarak rekor kırmış. Bu yıl biraz düzelmekle beraber, gelecek yıl programında tekrar %100'ün üzerine çıkıyor.

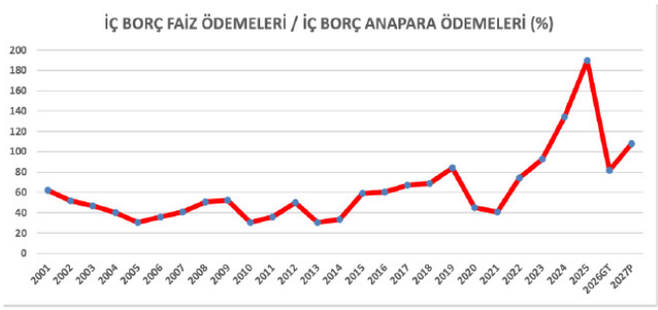

Eylül sonu itibariyle Hazine nakit borçlanmasının ortalama yıllık bileşik maliyeti %39,07 oldu. Ekim başında yapılan 7 yıl vadeli sabit getirili DİBS'in faizi ise %36,4. Merkez Bankası her faiz kararından sonra orta vadede enflasyonu %5'e ineceğini tekrarlıyor ve buna uygun olarak politika seçenekleri uyguladığını ileri sürüyor. Ancak, piyasa oyuncuları enflasyonun %5'e düşeceğine inanmadıklarından olsa gerek, yedi katı kadar faiz talep ediyorlar. *(R. Hakan Özyıldız, Faiz: Öde öde bitmez, 7 Kasım 2026)*

Sayı: 20/ Ekim 2026

Tez-Koop-İş Sendikası Süreli Yayın Organı

Tez-Koop-İş Adına Sahibi:
Haydar Özdemiroğlu
Genel Başkan

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Mustafa Eberliköse
Tez-Koop-İş Sendikası
Örgütlenme Birim Müdürü

Editör:
Mustafa Durmuş

Sayfa Tasarımı: Esin Altındal

Grafik ve Tasarım: Nur Sena Gelal Nusretoğlu

Yayın Hazırlığı ve Düzenleme:
Genel Eğitim Sekreterliği

Yasal Haklar: Bu dergide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve tasarım unsurlarının bir bölümü veya tamamı (elektronik ortamda çoğaltmak da dahil) alıntının kaynağı belirtilerek yapılabilir. Yazılardaki görüşler yazarlarına aittir ve sendika tüzel kişiliğini hiçbir biçimde bağlamaz. Dergiye iletilen yazı, belge, fotoğraf, karikatür gibi ürünler geri gönderilemez.

Yönetim Yeri ve İletişim Adresleri:
Tez-Koop-İş Sendikası Genel Merkezi
Mebusevleri, İller Caddesi No:7 O6580 Tandoğan- Ankara
Tel: 0312 213 34 44 · **Faks:** 0312 213 34 30
İnternet: www.tezkoopis.org
Elektronik posta:
sendika@tezkoopis.org
x.com/tezkoopissndk
www.facebook.com/tezkoopissndk
www.instagram.com/tezkoopis/
www.youtube.com/@sendikatezkoopis

Yayın türü: Dijital İçerik

ISSN: 2630-5666

Orta Vadeli Programın (2027-2029) Ayırıcı Özelliği

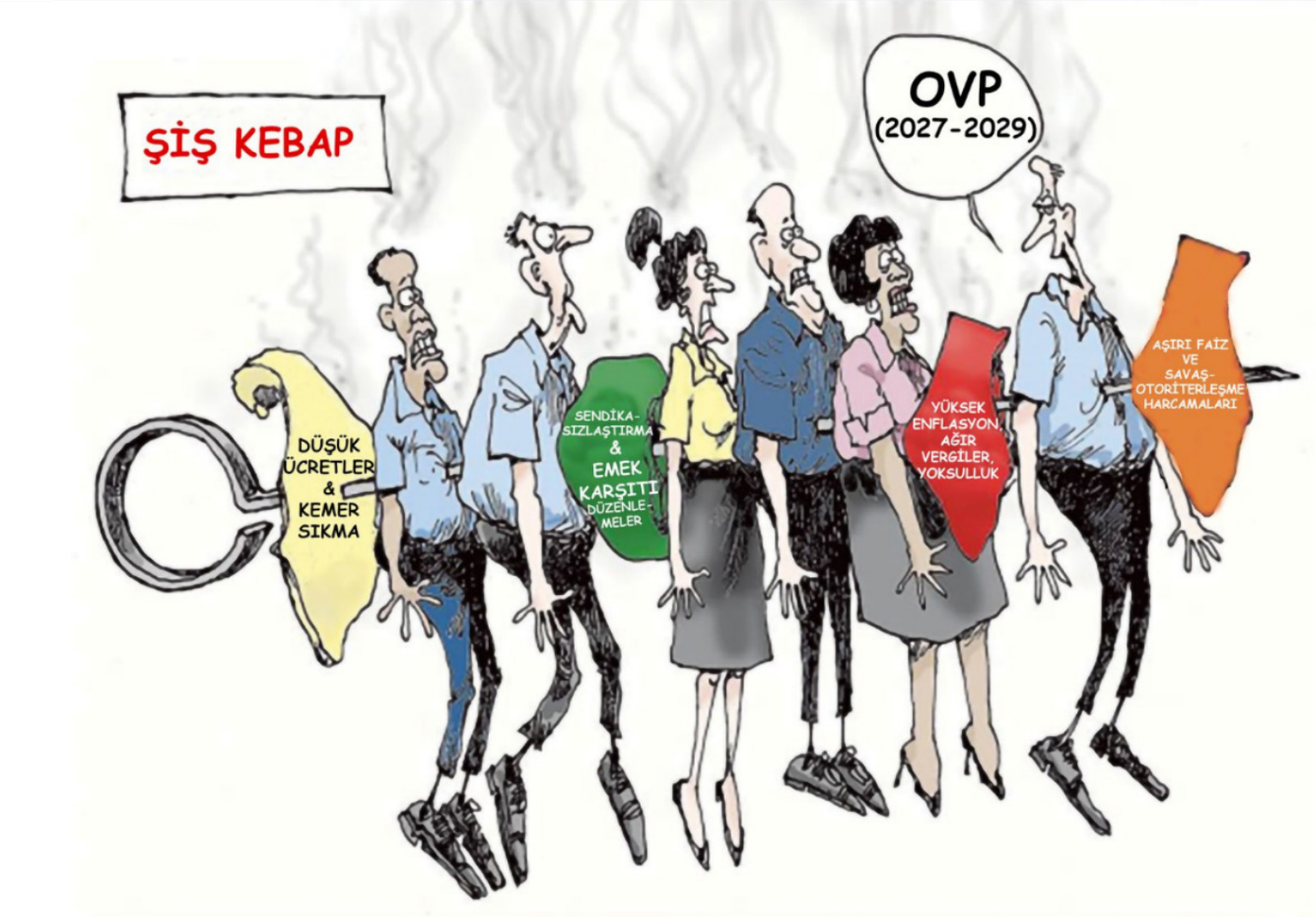

Eylül ayında önümüzdeki üç yıla ilişkin Orta Vadeli Program (OVP 2027-2029) açıklandı *(T.C. Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Orta Vadeli Program (2027-2029), Eylül 2026).* Program üzerine ekonomi basınında çok sayıda değerlendirme yer aldı. Bunlar daha ziyade; programın hedeflerinin (büyüme, enflasyon, işsizlik, mali ve finansal istikrar gibi), ülke ekonomisinin gerçekleriyle uyuşup uyuşmadığını irdeleyen köşe yazılarından ve emek karşıtı yönlerine yapılan eleştirel değerlendirmelerden oluşuyor.

Zayıf Büyüme, Yüksek Enflasyon, Yüksek İşsizlik ve Kemer Sıkma

Yeni Programda 2026 ekonomik büyüme tahmini %3,3 ve 2027 tahmini %4,2 olarak yer alıyor. Yani siyasal iktidar daha önce hedeflediği %5'lik ekonomik büyüme hızını yakalayamayacağının farkında.

Buna karşılık enflasyonun yukarı doğru güncellendiği görülüyor. Daha önceki Programda bu yılın enflasyonu %16 olarak hedeflenmişken, yeni Programda bu oran %28'in üzerine çıkıyor. 2027 yıl sonu enflasyon hedefi ise %21 olarak açıklandı. Oysa 12 Şubat 2026'da yayımlanan TCMB raporunda 2027 sonu için konulan hedef %9 idi. Bu durum iktidarın OVP'lerde, enflasyon gibi halkı doğrudan ilgilendiren konularda, rakamları düşük hesaplama yoluna gittiğinin bir delili. Ancak bu kez mızrak çuvala sığmıyor ve iktidar yüksek enflasyonla mücadele etmediği ya da edemediğini zımnen kabul ediyor.

İşsizlik oranının bu yıl sonunda dar anlamda, %8,1 olacağı ifade edilen Programda, hedef; gelecek yıl için %8, 2028 için %7,8 ve 2029 için %7,6 olarak belirlendi. 2,1 milyon ilave istihdamla işsizliğin azaltılması hedefleniyor. Yeni istihdamınsa, "yeni nesil çalışma biçimleri ve sektörel dönüşümlere uyumun sağlanması" adı altında, güvencesiz çalışma pratiklerinin yaygınlaştırılmasıyla sağlanmasının hedeflendiği anlaşılıyor. İş ve yatırım ortamı başlığı altında sıralanan "idari süreçlerin kolaylaştırılması, düzenleyici kalitenin ve öngörülebilirliğin güçlendirilmesi"

önlemleri, devletin emek yanlısı düzenlemelerden iyice çekileceği anlamına geliyor.

Bütçe açığının 2027 yılında %3,5; 2028'de %3,1 ve 2029'da %2,8 olarak hedeflenmesi ise (sadece halk ile sınırlı kalan) kemer sıkma politikasının sürdürüleceğini gösteriyor.

Yeni Programın Ayırıcı Özelliği

Oysa yeni programın bir ayırıcı özelliği var: mevcut otoriter rejimi tahkim ederken, kemer sıkmayı sürdürüp, halkın demokratik siyasete olan güvenini iyice azaltarak, uzun vadede faşizmin kitle tabanını oluşturmaya dönük çok büyük tehlikeler içeren düzenlemelere sahip bulunması.

Bu anlamda program ekonomi politik bir değerlendirmeyi gerekli kılıyor. Bu programda yer alan kaynak (ödenek) tahsisine ve bunun finansman biçimlerine bakılarak yapılabilir.

OVP SÜRECİNDE KAMU HARCAMALARI VE GELİRLERİNDEKİ ARTIŞLAR

Milyar TL

HARCAMALAR	2026	2027	2028	2029
Faiz Dışı Harcamalar	16.835,2	23.298,0	27.445,6	31.274,3
Faiz Giderleri	2.824,9	3.975,0	4.693,9	5.244,8
Toplam Harcamalar	19.660,1	27.273,0	32.139,4	36.519,1
GELİRLER	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**
Vergi Gelirleri	14.585,7	19.906,0	23.973,1	27.718,5
Diğer Gelirler	2.442,5	3.502,0	3.995,5	4.441,1
Toplam Gelirler	17.028,2	23.408,0	27.968,7	32.159,5

%

HARCAMALAR	2026→2027	2027→2028	2028→2029
Faiz Dışı Harcamalar	38,39	17,80	13,95
Faiz Giderleri	40,71	18,09	11,74
Toplam Harcamalar	38,72	17,84	13,63
GELİRLER	**2026→2027**	**2027→2028**	**2028→2029**
Vergi Gelirleri	36,48	20,43	15,62
Diğer Gelirler	43,38	14,09	11,15
Toplam Gelirler	37,47	19,48	14,98

Finans Kapitalin Gücü Pekişiyor!

Öncelikle, 2027-2029 Merkezi Yönetim Bütçelerine de aynen yansıtılacak olan Orta Vadeli Programın kamu harcamaları kısmına bakıldığında; önümüzdeki üç yıl boyunca en büyük payı faiz harcamalarının oluşturduğu görülüyor.

Öyle ki, önümüzdeki üç yılda faiz için bütçeden 13 trilyon 914 milyar TL harcama yapılacak. Yani bu üç yılda faiz harcamaları %32 oranında artırılacak. Bu durum, halkın ihtiyaçlarını karşılamak ve kalkınmayı sağlamak için harcanabilecek devasa bir kaynağın, izlenen neo-liberal birikim stratejisine kurban edilerek, nasıl finans kapitale peşkeş çekileceğini gösteriyor. Bu da otoriter rejimin finans kapital boyutunun ne denli önemli olduğunu ortaya koyuyor.

Savunma, İnşaat ve Maden Çıkarma Harcamalarındaki Süper Artış!

En hızlı artacak olan savunma harcamaları ise (%229), bir yandan jeopolitik gerilimler ve olası bir dünya savaşı karşısında, iktidardaki oligarşinin çıkarlarını koruma hedefini gösterirken, diğer yandan alt-emperyal amaçlarla hareket eden rejimin militarist karakterini sergiliyor.

Savunma harcamalarını; %150'lik artışla sosyal konut, %139'luk bir artışla maden arama harcamaları ve %103'lük bir artışla organize tarım bölgelerine yapılan harcamalar takip ediyor.

Kısaca, inşaata ve ranta dayalı piyasa ekonomisi üzerinden sermaye ve servet birikimi sürdürülecektir. Ayrıca MTA'nın yapacağı maden aramaları sonucunda bulunacak madenlerin, gelecekte yerli ve yabancı özel sektör şirketlere devri söz konusu olabilecektir.

Gıda Arzının Güvenliği Büyük Sermaye Şirketlerine Teslim Edildi

"Gıda arz güvenliği ve tarımsal dayanıklılığın artırılması" başlığı altında ise; tarımsal üretimde verimlilik ve rekabet gücünün artırılması amacıyla üretim, işleme ve lojistik altyapısının bütünleşik olarak planlandığı Organize Tarım Bölgeleri yaygınlaştırılacak, bu bölgelerde jeotermal ve yenilenebilir enerji kaynaklarının etkin kullanımı ile kaynak ve enerji verimliliği desteklenecektir" deniliyor.

Programda yer alan bu ifadelerden; bu sektörlerdeki piyasacı özel sektör faaliyetlerinin devlet desteğiyle sürdürüleceği, yani özel sermaye birikiminin destekleneceği anlaşılıyor.

Örneğin, gıda arzı güvenliğinin ve sürdürülebilirliğinin; tarımı demokratik yerelleştirme, kooperatifleşme, tarım ve toprak reformu gibi mülkiyet yapısını toplumsallaştıracak önlemlerle sağlanması hedeflenmiyor. Tersine, Organize Tarım Bölgelerinin yaygınlaştırılmasıyla, tarım sektörünün daha da kapitalistleştirilmesi ve böylece büyük sermaye çevrelerinin sermaye birikimini tarım sektöründe de sürdürebilmeleri amaçlanıyor. (Nitekim Ege Bölgesi'nde hâlihazırda devasa boyuttaki arazilerin büyük inşaat şirketlerince satın alınıp kapitalist tarıma başlanılması çok çarpıcı). Sulama yatırımlarındaki %71'lik artış bunu destekleyecek bir strateji olarak işlev görecektir.

Bu stratejik öncelikli (!) harcamaların analizi bize; inşaata ve doğa tahribatına dayalı rant esaslı mevcut neo-liberal birikim stratejisinin, savunma sanayi yatırımlarıyla güçlendirilerek sürdü-

rüleceğini anlatıyor. Bu strateji, kârı ve rantı toplumun ihtiyaçlarının önüne koyduğundan, daha fazla otoriterlikle sürdürülecektir. Başta ABD ve NATO üyesi ülkeler olmak üzere, Batılı devletlerin rejime olan destekleriyle, iç siyasetin tasarımı da buna göre yapılıyor zaten.

Halkın Üzerindeki Mali Yük Artırılıyor!

Kamu gelirleri açısından ise durum şu: Öncelikle, "devletin diğer gelirleri" adı altında sıralanan (cezalar ve teşebbüs gelirleri gibi) gelirlere yüklenmeye devam edilecek.

Örneğin bu üç yıl boyunca toplam olarak 71 trilyon 599 milyar TL'lik bir vergi geliri, bunun yanı sıra 11 trilyon 939 milyar liralık diğer kamu geliri toplanması hedefleniyor. Ayrıca, vergi yükünün artırılarak geniş anlamda vergi yükünün 2027'de %24,8'e, 2028'de %24,9'a ve 2029'da %25,1'e yükseltilmesi hedefleniyor. "Vergi tahsilatlarının tabana yayılması hedefi" altında, matrah artışlarının yanı sıra, taban genişletmesinin, yani yeni vergilerin de gündeme getirileceği anlaşılıyor.

Yeniden Özelleştirmeler

Ülke tarihinin özelleştirme şampiyonu AKP iktidarı bu Program paralelinde, yeni özelleştirmeleri gündeme getiriyor: 15 Temmuz Şehitler ve Fatih Sultan Mehmet köprüleriyle 8 otoyol ve 5 çevre otoyolu veya kesimi, mülkiyet devri olmadan 30 yıllığına özelleştirilecek. *(https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2026/09/20260905-20.pdf, 11 Eylül 2026).*

Bu özelleştirmelerin, "altyapının daha etkin ve daha verimli olarak kullanılmasını sağlamak amacıyla" yapılacağı ileri sürülse de dünya örneklerinden de özelleştirmelerin böyle bir işlevinin olmadığı biliniyor. Özel işletmeciler, yenileme yatırımlarından ve bakım ve işçilik maliyetlerinden kısarak ve kullanıcı ücretlerini artırarak kârlarını maksimize etme peşinde olduklarından, bu ifade gerçeği yansıtmıyor.

Kaldı ki bu özelleştirme kapsamına alınan bu işletmelerin zarar etmeyen işletmeler olduğu biliniyor. (15 Temmuz Şehitler ve Fatih Sultan Mehmet köprülerinden yıllık 184 milyon 173 bin dolar kâr sağlandığı (%96 kâr) ileri sürülüyor). *(https://dokuz8haber.net/yeni-partili-yavuzyilmaz-ozellestirme-kararina-tepki-gosterdi-yillik-karlari-paylasti, 7 Eylül 2026).* Özelleştirmeler sonrasında, maksimum kâr sağlama amacı gereği, kullanıcı ücretlerinin hızla artması da söz konusu olacaktır.

Ayrıca, buradan elde edilecek olan gelirlerin bütçe açığını kapatmaya yetmeyeceği de biliniyor. Nitekim bu üç yıl boyunca toplam yaklaşık 12 trilyon 396 milyar TL'lik bir bütçe açığı verilmesi planlanırken, sağlanacak özelleştirme geliri sadece 490 milyar TL civarında olacak.

Bu gerçeğe rağmen bu özelleştirmelerin yapılmasının nedeninin (bütçe açığını kapatmaktan ziyade), gemi artık iyice azıya almış olan siyasal iktidarın, özellikle de yandaş büyük sermaye gruplarına ve siyasal yapılara servet transferini sürdürmek istemesi olduğunun altını çizmek gerekiyor.

2027 Yılı Merkezi Yönetim Bütçesinin İktisadi Analizi

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın imzasıyla hazırlanan 2027 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifi TBMM Başkanlığına sunuldu. Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz 21 Ekim günü sunum yaptı ve ardından Plan ve Bütçe Komisyonu üyelerinin hazırlığı için bir hafta ara verildi. Bütçenin geneli üzerindeki görüşmelerin 27 Ekim günü yapılması, bakanlık ve kamu kurumlarının bütçe görüşmelerinin ise 27 Kasım günü tamamlanması planlanıyor. Komisyon sürecinin ardından teklif TBMM Genel Kurulu'nda görüşülecek.

"Fon vurgunu" olarak da tanımlanan ve borsalar başta olmak üzere, finans sektörünün bütünü üzerinde önemli tahribata yol açan krizin ortasında TBMM'ye gelen bütçe teklifinde; net bütçe gelirlerinin 23 trilyon 150 milyar TL'ye (vergi gelirlerinin 22 trilyon 139 milyar TL'ye, harcamaların ise 27 trilyon 276 milyar TL'ye) ulaşması öngörülüyor. Böylece bütçe açığının 3 trilyon 868 milyar TL ve bunun milli gelire oranının %3,5 olması; faiz giderlerinin ise 3 trilyon 975 milyar TL'ye (%3,5) çıkması bekleniyor *(SBB, 2027 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ve Bağlı Cetveller).*

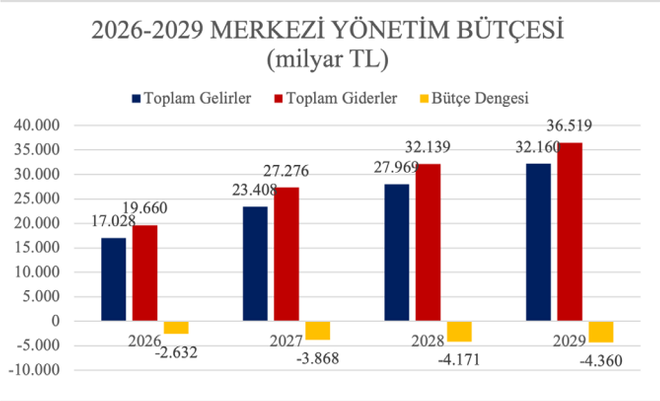

Kaynak: *T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2026). 2026 Yıllık Ekonomik Rapor, "Temel Ekonomik Göstergeler" tablosu, s. 100.*

Bu Bütçe Emekçilere Kemer Sıktıran Bir Bütçedir!

Yani bu yıl %3,1 olan bütçe açığının 2027'de %3,5'e, ancak 2028 yılı sonunda %3,1'e ve 2029'da %2,8'e düşürülmesi amaçlanıyor. Bunun anlamı önümüzdeki üç yıl içinde, göreli olarak daha az kamu harcamasının (özellikle de daha az sosyal harcama) yapılmasına ve/veya daha fazla vergi alınmasına devam edileceğidir.

Nitekim dar anlamdaki vergi yükü (sosyal güvenlik primleri hariç) 2026 yılında %17,1'den 2027'de %17,9'a, 2028'de %18'e ve 2029 yılında %18,1'e yükseltiliyor **(SBB, 2026 Yıllık Ekonomik Rapor, s.100).** Geniş anlamdaki vergi yükünün ise bu yıl %24,3'ten önümüzdeki üç yılda aşamalı olarak %25,1'e kadar yükseltilmesi hedefleniyor **(SBB, Orta Vadeli Program (2027-2029), s.57).**

Siyasal iktidar genelde sermayeden vergi almayı tercih etmediği için, bu vergileri ağırlıklı olarak halktan toplayacaktır. Son zamanlarda benzin, motorin, LPG ve alkollü içkiden alınan vergilere yapılan zamlar bunun bir kanıtı. Bu yüzden de bu bütçeyi halktan yana değil, halka daha fazla kemer sıktıran bir bütçe olarak nitelendirmek daha doğru.

Benzer bir durum bütçenin harcamalar tarafında yaşanacaktır. Öyle ki hedeflenen bütçe giderleri milli gelirin %23'üne denk düşüyor. Bu oranın ¼'ün dahi altında olması, özellikle de ciddi ekonomik kriz dönemlerinde, sosyal devletin büyük ölçüde ortadan kaldırıldığının ve iktidarın ekonomik krizi, başta işçiler olmak üzere, topluma kemer sıktırarak aşmaya çalıştığının bir göstergesidir.

Neo-Liberal Otoriterliğin Kaçınılmaz Sonucu

Bu durum zamanla ortadan kalkabilecek geçici bir olgu değil, aksine neo-liberal siyasal İslamcı otoriter rejimin bir sonucudur. Diğer yandan, mevcut durumda ekonomik büyümenin yeniden canlandırılabilmesi için ekonomide toplam talebin artırılması gerekiyor. Özel sektörün ekonomik kriz dönemlerinde yeni yatırımlar konusunda temkinli davranması nedeniyle bu iş de devlete düşüyor.

Buna karşılık, Merkezi Yönetim Bütçesinden bu yıl Ocak-Eylül döneminde yapılan toplam 13 trilyon 565 milyar TL'lik harcamaya karşılık, yatırımlara ayrılan kısım sadece 583 milyar TL'de kaldı.

Bir başka anlatımla, devlet yeni yatırımlar yaparak yatırım açığını kapatabilir. Bunun neden olabileceği bütçe açığı ise başta rantiye sınıfı olmak üzere, sermaye sınıfından ve genel olarak zenginlerden daha fazla vergi alınarak kapatılabilir. Ancak pratikte büyük devlet harcamalarının bu biçimde fonlanması sermaye sınıfının kolay kolay kabul edebileceği bir yol değil.

Enflasyonla Mücadele Programı Yine Emekçilerin Omuzlarında

İktidar Bloku enflasyonla mücadelede maliye politikasını asıl olarak emekçilerden daha fazla vergi almak yönünde kullanıyor. Yani adil ve dengeli bir maliye politikası yerine, müdahale aracı olarak esasta yüksek faizi içeren sıkı para politikasını tercih ediyor.

Oysa sıkı para veya maliye politikaları enflasyonu düşürebilir ama aynı zamanda da işsizliği körükleyerek işçilerin toplu pazarlık gücünü azaltır. Dolayısıyla bu politikalar, işçi sınıfı açısından tarafsız olmayan, gelir ve serveti emekten alıp sermayeye veren adaletsiz bölüşüm politikalarıdır. Nitekim uzunca bir süredir finansal piyasaların, bankaların, sigorta şirketlerinin ve genel olarak finans kuruluşlarının özellikle de spekülasyona dayalı kârları artmaya devam ediyor.

Özetle, yüksek enflasyon koşullarında, emekçi sınıfların yaşam standardını korumaya dönük ve enflasyonu körükleyen sermayedar sınıfların vergilendirilmesini esas alan (rant ya da servet vergisi gibi) vergi/maliye politikaları uygulanmalıdır.

Memurlar ve Memur Emeklilerinin Durumu: Yoksulluk, Ayrımcılık, Dibe Doğru Yarış

Bir hükümetin gerçek önceliklerini anlamanın en iyi yolu, bütçe kaynaklarının dağılımını incelemektir. Çünkü söylem ve vaatlerin ötesinde, harcama kalemlerine ayrılan paylar politik tercihlerin en somut göstergesidir. Bu çerçevede 2026 yılı Merkezi Yönetim Bütçe Gerekçesine bakılarak kamu emekçilerinin maaşlarında kayda de-

ğer bir iyileşme olmayacağını anlamak mümkün. Şöyle ki:

Memur maaşlarının da yer aldığı "personel giderleri" kaleminde, 2025 yılında bir önceki yıla göre %36,3 artış gerçekleşti. Personel giderlerinin 2026 yılında %40,1 artması beklenirken, 2027 yılında %24,1; 2028 yılında %22,1 ve 2029 yılında %17,1 artması öngörülüyor. **(SBB, OVP 2027–2029, basılı s. 59, Tablo 1,6. 2025 artışının hesabındaki 2024 tutarı ise 2026 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı verisidir)**. Bu oranlar, bütçeden kamu emekçilerine yapılacak transferlerin ivme kaybederek azalacağını gösteriyor. Daha açık bir ifade ile kamu emekçilerine refah seviyelerini artıracak bir ücret zammı yapılması mümkün görünmüyor.

Kamu emekçisi sayısındaki artış ve yüksek seyreden enflasyon karşısında; bütçeden kişi başına düşen pay azalıyor. Ekonomik büyüme ve artan vergi gelirlerine rağmen, kamu emekçilerinin maaşlarının bütçe pastası içindeki payları sistematik olarak sınırlandırılıyor.

Emeklilerin Devam Eden Yoksulluğu

Bu tablo, söz konusu emekliler olduğunda daha da ağırlaşıyor. 2026 yılının ikinci yarısında en düşük emekli aylığı 23 bin 552 TL (Türkiye Büyük Millet Meclisi, "En düşük emekli aylığının artırılmasına yönelik düzenleme", 2026) oldu. 16 milyon emekli ve hak sahibini ilgilendiren emeklilik sisteminde taban aylık, 28 bin 75,50 TL olan net asgari ücretin %16,1; TÜRK-İŞ'in Eylül 2026'da dört kişilik bir ailenin aylık gıda harcaması için hesapladığı 37 bin 800,92 TL'lik açlık sınırının ise %37,7 altında kaldı. 2027 bütçe teklifindeki toplam ödenekler ise bu farkı kapatacak bir aylık artışını güvence altına almıyor.

Oysa sosyal devletin temel taşlarından biri olan emeklilik sistemi, gelir güvencesi sağlayan bir transfer mekanizması olmanın ötesinde, kazanılmış bir sosyal hak, toplumsal dayanışmanın en somut göstergelerinden biridir ve emek ile sermaye arasındaki sınıf ilişkilerinin bir yansımasıdır.

SGK'ya Transferlerdeki Keskin Düşüş

Son 10 yıldır SGK'ya yapılan transferlerin bütçe içindeki payı ciddi biçimde azaltıldı, Milli gelir içindeki payı da geriletildi. SGK'ya yapılan bütçe transferlerinin milli gelire oranında 2026 yılı için planlanan %3'ü dahi yakalanamadı ve bu oran %2,4 düzeyinde kaldı.

2027 yılı Bütçe Gerekçesine göre; 2027, 2028 ve 2029 yılları için hedeflenen oranlarsa sırasıyla; %3,1; %3,2 ve %3,2. Yani emekli ve hak sahibi sayısında her geçen yıl artış yaşanırken, bütçeden emeklilere ayrılan pay azalıyor; en düşük emekli aylıklarına yapılan zamlar, yüksek enflasyon ortamında erimeye devam ediyor. "Kök Aylık" uygulaması nedeniyle yapılan oransal artışlar milyonlarca emeklinin aylığına yansımıyor, bu da emeklileri açlık sınırının dahi altına itiyor. Sosyal devlet anlayışından uzaklaşan bu tablonun nedeni, piyasa çözümlerini toplumsal refahın önüne koyan bilinçli politikalar.

Kaynaklar Devletin Rutin İşlerini Sürdürmeye ve Faize

Bütçede yer alan kamu harcamalarının ekonomik sınıflandırmasına göre, 2027 yılında bütçe ödenekleri içinde en büyük payı sırasıyla cari transferlerin, personel giderlerinin ve faiz giderlerinin alması hedefleniyor. Cari transferler için toplam 10 trilyon 240,1 milyar TL ödenek öngörülüyor ve bunun 3 trilyon 450 milyar TL'si Sosyal Güvenlik Kurumu'na yapılacak transferlerden oluşuyor. Gelirden ayrılan paylar kapsamında mahalli idarelere ise 2 trilyon 316,1 milyar TL aktarılması öngörülüyor *(2027 Yılı Bütçe Gerekçesi, s. 132).*

İkinci büyük harcama kalemi olan personel giderleri için ayrılan ödenekse toplam 6 trilyon 318,5 milyar TL. Uzunca bir zamandır üniformalı istihdama (asker, polis, bekçi, korucu, güvenlik görevlisi, imam gibi) yönelen siyasal iktidar kamu kaynaklarının önemli bir kısmını da bu kesim için ayırmış durumda. Sermaye giderleri olaraksa, önemli bir kısmı deprem sonrası yeniden inşada kullanılmak üzere 1 trilyon 854,8 milyar TL ayrılıyor.

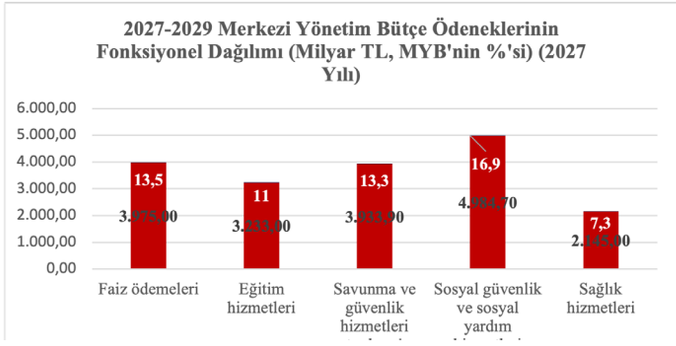

Eğitim ve Sağlığa Faizden Daha Az Pay Ayıran Bir Bütçe!

Üçüncü büyük harcama kalemini, 2027 yılında 3 trilyon 975 milyar TL'yi bulan faiz ödemeleri oluşturuyor. Faiz ödemelerinin 2028'de 4 trilyon 693,9 milyar TL'ye, 2029'da ise 5 trilyon 244,8 milyar TL'ye yükselmesi öngörülüyor. 2027'de faiz ödemeleri; toplam bütçe giderlerinin %14,6'sına, vergi gelirlerinin ise yaklaşık %20'sine karşılık

geliyor. Başka bir ifadeyle, toplanması öngörülen her 100 TL'lik verginin yaklaşık 20 TL'si büyüklüğünde faiz ödemesi yapılacak. Devletin mal ve hizmet alımları için ayırdığı ödenek ise 2 trilyon 184,3 milyar TL olacak.

Buna karşılık, 2027 yılında bütçe ödenekleri içinde eğitim hizmetlerine ayrılan ödeneğin payı %11,0; sağlık hizmetlerinin payı %7,3 düzeyinde kalıyor. "Yoksullukla Mücadele ve Sosyal Yardımlaşma" programına ayrılan ödenek bütçenin %2,82'sine, İstihdam programına ayrılan ödenek %1,48'ine, "Kadının Güçlenmesi" programına ayrılan ödenek ise yaklaşık %0,04'üne karşılık geliyor.

Mevcut siyasal rejimin öncelikleri açısından tartışılması gereken bir diğer gösterge ise Diyanet İşleri Başkanlığı'na ayrılan kaynağın büyüklüğüdür. Başkanlık için 2027'de 229,1 milyar TL, 2028'de 281,2 milyar TL ve 2029'da 317,4 milyar TL olmak üzere üç yılda toplam yaklaşık 827,7 milyar TL kaynak öngörülüyor. Bu kaynakların rejime rıza üretme işlevi açısından değerlendirilmesi ise bütçenin siyasal niteliğine ilişkin bir tartışma oluşturuyor.

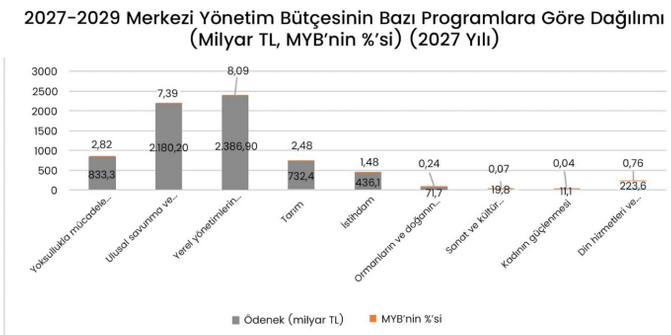

Güvenlik ve Kamu Düzeni Harcamalarına Ayrılan Pay

Bütçe harcamaları işlevsel dağılım açısından ele alındığında, askerî harcamalar ile kamu düzeni ve güvenliğine yönelik harcamaların bütçede önemli bir yer tuttuğu görülüyor. 2027 yılı bütçe teklifinde "savunma hizmetleri" için 2 trilyon 166,5 milyar TL, "kamu düzeni ve güvenlik hizmetleri" için 1 trilyon 767,4 milyar TL ödenek öngörülüyor. Böylece iki kalemin toplamı 3 trilyon 933,9 milyar TL'ye, bütçe ödenekleri içindeki payı ise %13,3'e ulaşıyor. Ancak bu toplam, savunma sanayisi şirketlerinin gelir ve yatırımları ile Savunma Sanayii Destekleme Fonu'nun kaynaklarını ayrıca gösteren, savunma alanının bütününü kapsayan bir hesap niteliği taşımıyor.

Bütçenin Gelirler Tarafı: Vergi Yükü Yine Halkın Sırtında

Bütçenin gelirler tarafında, 2027 yılında toplam net vergi gelirlerinin 19 trilyon 906 milyar TL olması hedefleniyor. Bunun 5 trilyon 533 milyar TL'sinin Gelir Vergisinden, 2 trilyon 223,4 milyar TL'sinin Kurumlar Vergisinden, 5 trilyon 681,4 milyar TL'sinin Katma Değer Vergisinden ve 3 trilyon 283,9 milyar TL'sinin Özel Tüketim Vergisinden karşılanması öngörülüyor.

Bunlara ilave olarak 748,2 milyar TL Harç, 467,3 milyar TL Damga Vergisi, 990,1 milyar TL Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi, 530,7 milyar TL Gümrük Vergisi ve 175,1 milyar TL Motorlu Taşıtlar Vergisi tahsil edilmesi hedefleniyor. Dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı yaklaşık %60 olacak. Başka bir ifadeyle, toplanacak her 100 TL'lik verginin yaklaşık 60 TL'si dolaylı vergilerden karşılanacak.

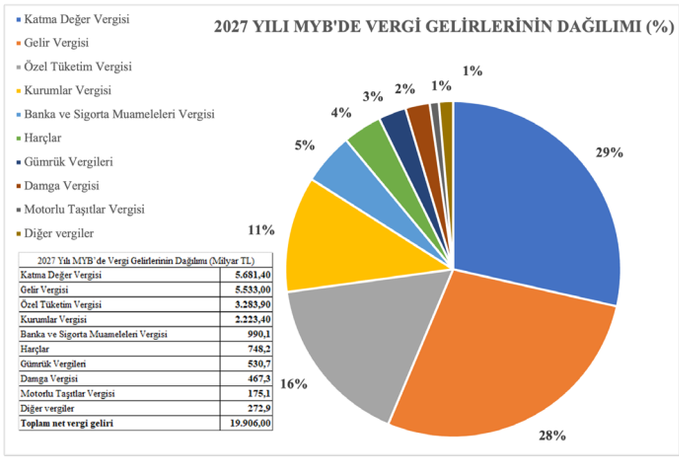

2027 Yılı MYB'de Vergi Gelirlerinin Dağılımı (Milyar TL)	
Katma Değer Vergisi	5.681,40
Gelir Vergisi	5.533,00
Özel Tüketim Vergisi	3.283,90
Kurumlar Vergisi	2.223,40
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	990,1
Harçlar	748,2
Gümrük Vergileri	530,7
Damga Vergisi	467,3
Motorlu Taşıtlar Vergisi	175,1
Diğer vergiler	272,9
Toplam net vergi geliri	**19.906,00**

2026 yılı gerçekleşme tahminiyle karşılaştırıldığında; 2027 yılında net vergi gelirlerinin %36,5 artarak 19 trilyon 906 milyar TL'ye ulaşması hedefleniyor. 2026 Yıllık Ekonomik Raporu'nda; 2027 için öngörülen %19,6'lık yıllık ortalama TÜFE artışı esas alındığında, bu hedef vergi gelirlerinde yaklaşık %14,1'lik reel artış anlamına geliyor.

Vergi gelirlerinde beklenen artışın yaklaşık %61,8'i mal ve hizmetler, dış ticaret, damga vergisi ve harçlardan oluşan dolaylı vergilerden karşılanacak. Gelir, kazanç ve mülkiyet üzerinden alınan vergilerin artıştaki payı ise yaklaşık %38,2 olacak. Akaryakıtta olduğu gibi bazı ürünlerde ÖTV'nin de KDV matrahına dâhil edilmesi, tüketicilerin üzerindeki vergi yükünü artırıyor.

Oysa derin yoksullaşma ve yüksek enflasyon ve işsizlik dönemlerinde halkın üzerindeki vergi yükü azaltılmalı ve toplumun refahı ön planda tutulmalıdır. Böyle zamanlarda ekonomiye ve halka, kamusal yatırımlar ve sosyal transfer harcamaları aracılığıyla daha fazla destek verilmesi gerekirken, siyasal iktidar aksini yapıyor ve halka kemer sıktırıyor. Diğer yandan sermayeden

alınmayan vergiler ve sermayeye verilen desteklerdeki cömertliği, aslında iktidarın bu tercihinin bilinçli bir sınıfsal tercih olduğunu gösteriyor.

Sermayeye Sağlanan Devasa Boyutta Vergi Teşviki

Hükümet, vergi istisnası, indirimi ve muafiyeti gibi düzenlemeler yoluyla önemli büyüklükte bir vergi gelirinden de vazgeçiyor. 2027 yılı bütçe teklifinde "vergi harcaması" olarak adlandırılan bu tutar 4 trilyon 878,7 milyar TL'ye ulaşıyor. Bunun 2028'de 5 trilyon 677,3 milyar TL'ye, 2029'da ise 5 trilyon 959,7 milyar TL'ye yükselmesi öngörülüyor *(SBB, 2027 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifi ve Bağlı Cetveller, "Vergi Türleri İtibarıyla Toplam Vergi Harcaması Tahminleri" tablosu, basılı s. 182).*

Vergi harcamaları, asgari ücretin vergi dışı bırakılması gibi çalışanlara yönelik düzenlemelerin yanı sıra, şirketlerin yararlandığı istisna, indirim ve muafiyetleri de kapsıyor. 2027 yılında yalnızca Kurumlar Vergisi kapsamındaki vergi harcamalarının 1 trilyon 79,2 milyar TL olması bekleniyor. Bu tutar, aynı yıl tahsil edilmesi hedeflenen 2 trilyon 223,4 milyar TL'lik net Kurumlar Vergisi gelirinin %48,5'ine karşılık geliyor.

Toplam vergi harcaması tahmini, 2027 için öngörülen 3 trilyon 868,1 milyar TL'lik bütçe açığından yaklaşık 1 trilyon 10,6 milyar TL daha yüksek. Bununla birlikte, bütün istisna ve muafiyetlerin kaldırılması hâlinde bu tutarın tamamının tahsil edileceği ve bütçenin aynı miktarda iyileşeceği varsayılamaz. Vergi harcamalarının büyüklüğü, hedeflenen toplam net vergi gelirlerinin %24,5'ine denk geliyor. Başka bir ifadeyle, tahsil edilmesi planlanan her 100 TL'lik vergiye karşılık yaklaşık 24,5 TL'lik vergi gelirinden vazgeçilmesi öngörülüyor.

Sonuç

2027 yılı merkezi yönetim bütçesi önceki bütçelerden esasta farklılık göstermiyor: İktidar Blokunun siyasal tercihlerini yansıtan ve onun sırtını dayadığı sosyal sınıflar ile diğer toplumsal kesimlerin ve kimliklerin çıkarlarını korumayı ve geliştirmeyi hedefleyen bir bütçe niteliği taşıyor. Özellikle de 2019 yılından itibaren bu bütçe, Devlet Planlama Teşkilatı gibi parlamenter rejimin bürokrasisinden ziyade Cumhurbaşkanlığı'ndaki Bütçe Ofisi tarafından hazırlandığı için bütçe hakkını bütünüyle ortadan kaldırmış bir siyasal-ekonomik belge görünümü sergiliyor.

Bu bütçe; ekonomik krizin bedelini başta işçi sınıfı olmak üzere toplumun en geniş emekçi kesimlerine, emeklilere ve yoksullara ödettirmeyi öngören, bu bağlamda da sağlık ve eğitimde yaşanan sorunlara olduğu kadar işsizlik, enflasyon-hayat pahalılığı, yoksulluk ve gelir dağılımı adaletsizliği gibi diğer ekonomik ve sosyal sorunlara da herhangi bir gerçekçi çözüm sunmuyor. Çünkü bu bütçenin ideolojik arka planında, makroekonomik istikrar ve ekonomik büyümeye odaklanmış olan bir neo-liberal, neo-otoriter kamu maliyesi ve bütçe ideolojisi var. Böyle bir ideoloji, yurttaşların ihtiyaçlarına cevap vermede de herkese fayda sağlayan sosyoekonomik kalkınmayı teşvik etmede de yetersiz kalıyor.

Bu bütçe; işçilerin, emekçilerin, emeklilerin, yoksul köylülerin, kadınların, gençlerin, engellilerin, ötekileştirilen kimliklerin ve inanç gruplarının ezilmişliklerini reddediyor, bu nedenle de söz konusu kesimler için yeterince kaynak ayırmıyor.

Ayrıca, bütçede yeterince kaynak ayrılmadığı için kronik derin yoksulluk ve artan gelir eşitsizlikleri gibi sorunlarla başa çıkamayan iktidar; toplumda güvensizlik ve kaosun artmasına, bu durum da (gelişmiş olarak kabul edilen birçok ülkede dahi görüldüğü üzere) aşırı sağcı hareketlerin ve partilerin güçlenmesine yol açıyor.

Böylece, devlet bütçeleriyle ilgili olarak artık yeni bir paradigmaya ihtiyaç duyulduğu açıktır. Bu paradigma, Neo-liberal Bütçe Yaklaşımının alternatifi olan Demokratik Kamu Maliyesi ve Bütçe Yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda bütçe politikalarının temel amacı (örneğin artan oranlı vergileme, evrensel temel hizmetlerin sağlanması ile yoksul, savunmasız ve dezavantajlı gruplara hedefli gelir transferleri ve/veya "Temel Gelir Güvencesi" uygulaması yoluyla); eşitlik ve adaleti sağlamaktır.

Demokratik bütçe katılımcı-çoğulcu yerinden demokrasiye ve demokratik ekonomiye uygun bir bütçedir. Bu bütçe hegemonik bir biçimde yukarıdan aşağıya doğru değil, katılımcı bir biçimde aşağıdan yukarıya hazırlanır. Bu yaklaşım altında ilke olarak; (mali disipline duyulan ihtiyaç kabul edilirken), hükümetlerin öncelikli harcamaları finanse edebilmesi için yeterli "mali alan" sağlanır, kamu maliyesinin uzun vadeli sürdürülebilirliği gözetilir. Keza, kamu harcamalarının temel ihtiyaçların karşılanması ve eşitliğin teşvik edilmesi gibi kilit sonuçlara ulaşmasını sağlayabilmek için, verimliliğe ve hizmet sunumundaki etkinliğe de odaklanılır. Bütçeye ilişkin kararların alındığı süreçler ve kurumlar, daha bilgili diyalog ve müzakereyi kolaylaştırmak için daha kapsayıcı, demokratik ve katılımcı olacak

şekilde yeniden tasarlanır. Diğer bir deyişle, eşitlik, sürdürülebilirlik, etkinlik ve kapsayıcılıktan oluşan dört sütun, kamu maliyesi ve hükümet bütçeleri ile ilgili kararların nasıl alınması gerektiğine dair bir önerinin temelini oluşturur.

İlke olarak, böyle bir bütçe ile sermaye kesiminin, zengin seçkinlerin ya da egemen kimliklerin çıkarları gözetilmez. Aksine bütçenin kaynakları asıl olarak, demokratik yöntemlerle belirlenen işçi sınıfının, emekçi halkın ve diğer ezilen kimliklerin toplumsal ihtiyaçlarının karşılanması için kullanılır. Bütçe konularının düzenlenmesinde böylesine radikal bir değişimi teşvik etmek için gerekli bazı değişikliklere doğru ilerlemeyi başlatabilmek amacıyla öncelikle; hem neo-liberal kamu maliyesi ve devlet bütçesine yönelik mevcut yaklaşımların defolarını vurgulamak hem de farklı aktörlerin etrafında birleşip birlikte çalışabileceği 'kamu'yu (burada 'kamu'dan kastedilen verili ülkede yaşayan 'halk'tır) kamu maliyesinin ve devlet bütçelerinin merkezine koymak gereklidir.

Bir başka anlatımla, böyle bir bütçenin halkçılığı ve katılımcılığı; toplumun her kesiminin bu sürece doğrudan ve/veya demokratik kitle örgütleri, meslek örgütleri, işçi ve memur sendikalarının aktif katılımının sağlanması, bu kesimlerin sözlerinin dinlenmesi ve bütçe uygulamalarının söz konusu kesimlerce denetlenmesiyle gerçekleşebilir.

Gerçeklerin Karartıldığı Bir Dünyada İklim Felaketi

Gezegenimiz uzun süredir alarm halinde. Bu durum sadece atmosferdeki karbondioksit oranlarıyla değil, dağılmış ekosistemler, kurumuş su kaynakları ve göz ardı edilmiş hakikatlerde kendini gösteriyor. 60'tan fazla bilim insanının katılımıyla Potsdam İklim Etkileri Araştırma Enstitüsü (PIK) Gezegen Sınırları Bilim Laboratuvarı tarafından hazırlanan Gezegen Sağlığı Kontrolü raporu, yaşam destek sistemlerimizdeki baskının tehlikeli boyutlara ulaştığını gösteri-

yor. Dünya sistemindeki düzeni sağlayan dokuz kritik gezegen sınırından 7'si aşılmış durumda. Okyanus asitlenmesinin 2025'te bu eşiği geçmesiyle gezegenin doğal tamponlanma kapasitesi tükenme noktasına geldi. Pakistan'daki sellerden Karayipler'deki kasırgalara, Avrupa'daki rekor sıcaklardan mercan kırımlarına kadar yaşananlar aslında birbirinden bağımsız krizler değil, gezegenin her köşesinde aynı anda denge kaybı yaşandığının somut bir kanıtıdır (*https://mronline.org/2026/09/29/planetary-health-check-mounting-pressure-on-life-support-systems/, Erişim Tarihi: 4 Kasım 2026).*

İklim krizinin sadece teknik bir sorun olduğunu düşünmek, tehlikenin temelinde güç eşitsizliği ve otoriter yönetimlerin bilgi gizleme politikalarıyla katlanan sistemik bir kriz olduğunu göz ardı etmek olur. İklim ekonomisi kararlarının kimler ve hangi güçler tarafından şekillendirildiği, altyapı yatırımlarının nasıl uygulandığı, kamudan ne kadar bilginin saklandığı gibi sorulara cevap almadan iklim kriziyle mücadele etmek de zorlaşacaktır *(https://thecounterbalance.substack.com/p/we-cant-combat-global-warming-until-28c?utm_source=publication-search Erişim Tarihi: 5 Kasım 2026).*

Aşırı hava olaylarının insani bilançosu her geçen dakika artıyor

Postdam Enstitüsü'nün yayımladığı rapor, kara karbon yutaklarının aşırı sıcaklara bağlı kuraklık ve artan yangınlar nedeniyle emme kapasitelerini yitirdiğini ve bazı bölgelerde karbon kaynağına dönüştüğünü belgeliyor.

2025 yılında Pakistan'da meydana gelen muson selleri, Jamaika'da büyük bir yıkıma yol açan Melissa Kasırgası, Batı Avrupa'nın kayıtlara geçen en sıcak yaz günlerinin etkisiyle pençesine düştüğü kuraklık ve orman yangınları, içinde bulunduğumuz ve her geçen gün hızla şiddetini yükselten krizin göstergeleri oldu. Üstelik bu kriz, sadece mülklere değil, yüz binlerce insanın yaşamına mal oldu *(https://mronline.org/2026/09/29/planetary-health-check-mounting-pressure-on-life-support-systems/, Erişim Tarihi: 4 Kasım 2026).*

Güç eşitsizliğinin yarattığı sömürü çarkı

Tüm bu krizin pençesinde doğa büyük bir savaş verirken, küresel finansal sistem krizin çözümünü sağlamak yerine krizi daha da kamçılayan bir güç olarak işlemektedir. Dengeli Ekonomi Projesi ve Taproot Earth tarafından hazırlanan çalışmalar sorunun özündeki finansal yoğunlaşmayı gözler önüne seriyor. 2024 sonu itibarıyla küresel finansal varlıklar 504 trilyon dolarlık devasa bir hacme ulaşmışken ve dünya GSYİH'si 110 trilyon dolar seviyesindeyken, Birleşmiş Milletler gelişmekte olan ülkelerin iklim finansmanı ihtiyacı için 2035'e kadar yıllık en az 1,3 trilyon dolar gerektiğini hesaplamaktadır *(https://thecounterbalance.substack.com/p/we-cant-combat-global-warming-until-28c?utm_source=publication-search, Erişim Tarihi: 5 Kasım 2026).*

Buna karşın, sadece beş teknolojik hiper ölçekli şirketin yapay zeka altyapısına 2027 yılına kadar 1,2 trilyon dolar aktaracağı hesaplanmaktadır. İklim direncini doğrudan ilgilendiren fonlar kısıtlı tutulurken, veri merkezlerinin elektrik, su ve arazi tüketimi için sınırsız sermaye tanınabilmektedir. Dev bankalar ve varlık yönetim şirketlerinin elinde toplanan finansal güç, çevresel sürdürülebilirlik yerine kısa vadeli hissedar getirilerini ve fosil yakıt yatırımlarını önceliklendirmeyi sürdürmektedir.

Üstelik mevcut iklim finansmanı mekanizmaları, iklim krizine yönelik en az sorumluluğu taşıyan ülkelere hibe yerine kredi sağlayarak borç bağımlılığını derinleştirmektedir. Oysa gerçek bir iklim adaleti, kaynakların borç olarak değil hibeler şeklinde sunulduğu, kararların ön saflardaki topluluklar tarafından verildiği ve finansal tekellerin sınırlandırıldığı demokratik bir mülkiyet yapısıyla sağlanmalıdır. Taproot Earth kuruluşu, yüzyıllar süren sömürgeciliğin bir sonucu olarak ortaya çıkan iklim çöküşü karşısında iklim finansmanının bir yardım değil, telafi edici bir hak ve ekonomik demokrasi meselesi olduğunu savunmaktadır *(https://thecounterbalance.substack.com/p/we-cant-combat-global-warming-until-28c?utm_source=publication-search, Erişim Tarihi: 5 Kasım 2026).*

Yerel Yıkım: Konya Havzası'ndaki Obruk Felaketi

Ekolojik dengesizliğin ve yanlış kaynak yönetiminin yerel ölçekteki sonuçları Konya Havzası'nda açıkça gözlemlenmektedir. Bölgede tarımsal üretim amacıyla yeraltı sularının denetimsizce çekilmesi ve 2025 yılında yaşanan şiddetli kuraklık, kırılgan olan jeolojik yapıyı çöküşün eşiğine getirmiştir *(https://theconversation.com/massi-*

ve-sinkholes-open-up-across-turkey-as-it-struggles-with-drought-and-climate-change-295123, *Erişim Tarihi: 5 Kasım 2026).*

Kaynak: *TRT Haber*

Konya Havzası'nda 2000-2010 yılları arasında yılda ortalama 3 obruk oluşurken bu oran 2016-2019 döneminde yılda 32'ye fırlamış, günümüzde ise yıllık yaklaşık 20 obruk seviyesinde seyretmektedir. Çiftçilerin de kuraklıkla mücadele etmek adına daha derin kuyular açarak yeraltı suyuna yüklenmesi tarımsal geleceği ve can güvenliğini tehdit etmektedir. Sürdürülebilir bir gelecek için yeraltı suyunun bir kaynak değil, kısıtlı bir doğal miras olarak görüldüğü bütüncül tarım politikalarının hayata geçirilmesi zorunludur (*https://theconversation.com/massive-sinkholes-open-up-across-turkey-as-it-struggles-with-drought-and-climate-change-295123, Erişim Tarihi: 5 Kasım 2026).*

Çevresel felaketler şiddetlenirken otoriter rejimlerin benimsediği şeffaflıktan uzak yönetim tarzı insani maliyetleri katlamaktadır. Bu iktidarlar kamuoyu karşısında gövde gösterisi yapmak ve iktidarlarını korumak amacıyla iklim kriziyle ilgili durumları örtbas etmektedir. Tibet-Nepal sınırında yaşanan sel, Rusya'daki nehir taşkınları, 1984 yılında Etiyopya'da yaşanan kıtlık, 1986 yılındaki Çernobil felaketi ve daha yüzlerce afet, salgın hastalık, tükenen su kaynakları gibi felaketlere dair uygulanan sansür ekolojik krizlerin sınır tanımaz yapısı nedeniyle komşu ülkeleri de korumasız bırakmaktadır (*https://theconversation.com/climate-disasters-are-getting-worse-risks-escalate-when-authoritarian-regimes-keep-neighbours-in-the-dark-291857, Erişim Tarihi: 4 Kasım 2026).*

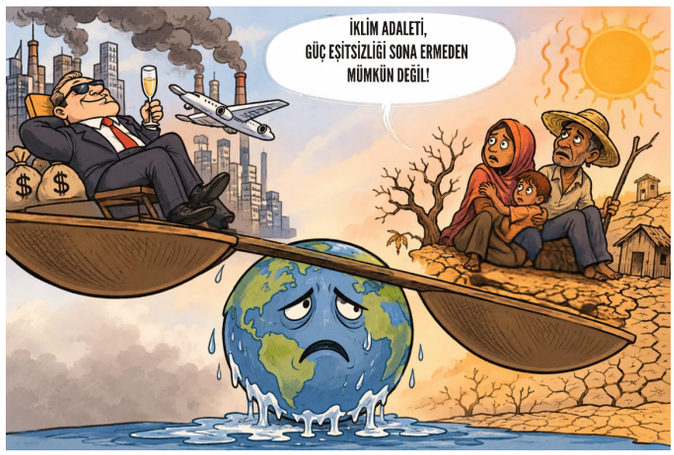

Gezegenin direnci sınıra dayanırken, doğal ekosistemler dengesini kaybederken, iklim krizi mücadelesi sadece bireysel emisyon azaltımına indirgenemez. Bu konuda küresel adaletin sağlanması için, finansal tekellerin kırılması, kaynakların yerel topluluklar tarafından denetlenmesi ve belki de en önemlisi bilgi edinme hakkının güvence altına alınması zorunludur. Hem ekolojik hem de insani olan bu yıkımın önüne geçmek, iklim politikalarını demokratik katılım, şeffaf bilgi paylaşımı ve toplumsal adalet ilkeleriyle yeniden inşa etmekten geçmektedir (*https://theconversation.com/climate-disasters-are-getting-worse-risks-escalate-when-authoritarian-regimes-keep-neighbours-in-the-dark-291857, Erişim Tarihi: 4 Kasım 2026).*

İklim krizi, sadece bilimsel veriler ve siyasi çıkarların kapıştığı bir meseleden çok insanlığın ortak bir ahlaki sınavıdır. Bu yıkımı gizlemek ve yükünü sadece kırılgan toplulukların omzuna yıkmak, aynı döngünün içinde bulunduğumuz ve aynı sorumluluğa sahip olduğumuz gerçeğini değiştirmeyecek. Doğayla olan bağımızı onarabilmek, adaleti, şeffaflığı ve kamu yararını karar alma mekanizmalarının yerine koymaktan geçer. Esas başarı, saklanan tüm gerçeklerin konuşulduğu, bilginin özgürleştiği ve hiçbir yaşamın bir diğeri uğruna feda edilmediği ortak bir gelecek için beraber çalışmakla elde edilecektir.

(Irmak Tangören)

Avrupalı Gençlerin İsyanı: "Savaş Değil Refah İstiyoruz"

Fransa'da eğitim eşitsizliği nedeniyle lise öğrencileri tarafından başlatılan protestolar, bugün giderek büyüyen ve birçok Avrupa ülkesinde de karşılık bulan bir başkaldırıya dönüştü. Avrupa'da ağırlaşan yaşam koşulları, en temel kamusal haklara erişimde yaşanan sıkıntılar ve hükümetlerin sosyal hizmetler yerine rekor seviyede askeri harcamalar yapması gençler başta olmak

üzere toplumun her kesiminde bir direniş fitili ateşledi. "Savaş Değil Refah, Silah Değil Maaş" sloganlarıyla sokaklara dökülen Avrupa halkı, karşılaştığı polis şiddeti ve ana akım medyanın karalamalarına rağmen temel haklarını savunmaya devam ediyor.

Gençlik Geleceğini Geri İstiyor

Fransa'da lise öğrencilerinin sokağa taşıdığı öfke anlık bir tepki değil, günlük hayatta karşılaştıkları somut çöküşün bir sonucu. Bu öfkenin görünürdeki ilk kıvılcımı tavanı çöken okul binaları, kışın soğuktan yazın aşırı sıcaklardan durulmayan sınıflar, hijyenden uzak tuvaletler, haftalarca boş geçen dersler ve gençlerin geleceğini şeffaf olmayan bir algoritmaya emanet eden "Parcoursup" üniversite kabul sistemiydi. Gençler, taşıdıkları pankartlarla aslında uzun süredir görmezden gelinen derin bir geleceksizlik hissiyatına ve yok sayılmaya ses veriyorlardı *(https://tr.euronews.com/2026/10/11/genc-isyani-mi-devrim-mi-fransada-ogrenciler-cumhurbaskanligi-yarisini-sarsiyor, Erişim Tarihi: 26 Ekim 2026).*

Öğrenciler, Paris'teki Place de la Bastille'de, 8 Ekim 2026'da yeterli kaynaklardan yoksun okulları protesto etti. - AP Photo

Eğitimdeki bu tablo tesadüfen gelişmiş bir bakımsızlığın değil, yıllara yayılan bütçe kesintilerinin bir ürünüdür. İktisatçı Thomas Piketty'nin hesaplamalarına göre, Fransız hükümeti bütçe rakamlarının sayısal olarak arttığını öne sürerek kendini savunmaya çalışsa da, enflasyon karşısında eriyen kaynaklar ve sürekli artan öğrenci sayısı, kamusal eğitimin göz göre göre çürümeye terk edildiğini kanıtlamaktadır. Fransa'yı sarsan asıl dalga ise halkın gündelik yaşamını zora sokan alım gücü krizidir. Enflasyon karşısında eriyen maaşlar, sağlık bütçelerindeki kesintiler nedeniyle tıkanan hastaneler, zorla 64'e çıkarılan emeklilik yaşı ve konut krizi toplumu patlama noktasına getirdi. Yoksulluk oranının %15,4 ile rekor seviyeye ulaştığı ülkede halk her kuruşun hesabına düşmekten bıkarak sesini duyurmaya çalıştı *(https://thenextrecession.wordpress.com/2026/10/23/frances-pouvoir-dachat-crisis/, Erişim Tarihi: 26 Ekim 2026).*

Hükümetin bu haklı feryada yanıtı, yüzlerce gencin ağır yaralandığı, bazılarının uzuvlarını kaybet-

tiği ve birçok kişinin gözaltına alındığı müdahaleler oldu. Bu polis şiddeti ise toplumu sindirmek yerine öfkeyi ve dayanışmayı daha da büyüttü. Lise öğrencilerinin yaktığı bu meşale, çok kısa sürede işçi sendikaları, üniversiteliler, veliler ve 2018'den beri sokakları terk etmeyen Sarı Yelekliler ile birleşerek kitlesel bir başkaldırıya dönüştü.

Bu kitlesel başkaldırının ortasında yükselen en belirgin slogan ise "Savaş Değil Refah, Silah Değil Maaş" oldu. Hükümet halka bütçede para yok anlatısını sunup askeri bütçesini 64 milyar Euro'ya çıkarma kararı alırken, okullara, hastanelere ve halkın temel ihtiyaçlarına ayrılmayan milyarlarca Euro'nun savaş sanayisine aktarılması, bu görkemli direnişin en güçlü ahlaki ve siyasi dayanağı haline geldi *(https://thenextrecession.wordpress.com/2026/10/23/frances-pouvoir-dachat-crisis/, Erişim Tarihi: 26 Ekim 2026).*

Gemini Notebook tarafından oluşturuldu

Direniş Kıvılcımı Avrupa'yı da Sardı

Fransız Devrimi'nin sembolü olan Place de la Bastille Meydanı'ndaki anıta tırmanan öğrencilerin görüntüsü, toplumun otoriteye ve sisteme karşı tarihsel başkaldırı hafızasını yeniden canlandırdı. Bu büyük toplumsal direniş, kısa sürede küresel çapta finans piyasalarının ve borç mekanizmalarının halk iradesinin ve insan onurunun üzerinde bir vesayet kurduğu yapının sürdürülemez olduğu görülmesini sağladı *(https://tribunemagazine.substack.com/p/the-total-strike-has-come-for-france, Erişim Tarihi: 27 Ekim 2026).*

Fransa'da patlayan bu toplumsal hareket, ülke sınırlarında kalmadı. Aynı çürümüş neoliberal modelin ve kemer sıkma politikalarının pençesindeki tüm Avrupa ülkelerinde zincirleme bir reaksiyon baş gösterdi. İspanya'da artan kiralara yönelik kiracı birlikleri ve işçi sendikaları tarihi bir genel grev yaparak sokaklara döküldü. Belçika'da öğrenciler artan eğitim maliyetlerine ve polis yasaklarına karşı barikatlar kurdu. İtalya'da binlerce kişi yoksullaşmaya tepki göstermek amacıyla Kolezyum'a yürüdü. Portekiz, Arnavutluk, Yunanistan ve Romanya'da dökülen okul binaları ve bütçe kısıntılarına karşı gençlik sokağı zapt etti. Kıtanın her köşesinde sloganlar yankılanırken, bu hareket 1968 Mayıs Başkaldırısı'yla kıyaslanmaya başlandı. 1968'deki gibi, öğrencilerin yaktığı meşale işçi sınıfının gücüyle birleşerek kolektif direniş geleneklerini tekrar canlandırdı *(https://www.counterfire.org/article/europe-another-1968/, Erişim Tarihi: 27 Ekim 2026).*

Madrid'deki Barınma Protestoları, Ekim 2026. Fotoğraf: Franklin Vásquez Soliz

Nitekim Avrupa'da yükselen tarihi dalga, Sırbistan'da tren istasyonundaki ölümcül çöküşün ardından yolsuzluk ve ihmallere karşı kenetlenen öğrenci öncülüğündeki hareketin sandıkta yazdığı zaferle zirveye ulaştı. Polis baskısına, devlet medyasının karalamalarına ve otoriter rejimin tehditlerine rağmen direnişi sürdüren gençler, ulusal sembolleri sahiplenerek ve Boşnak Müslüman öğrencileri de yanlarına alarak muazzam bir toplumsal bütünleşme örneği sergiledi *(https://theconversation.com/we-changed-the-system-how-serbian-students-ended-alexander-vucics-12-years-in-power-295119?, Erişim Tarihi: 27 Ekim 2026).*

Toplumun akademisyenlerden sanatçılara tüm kesimlerini kucaklayan lidersiz "Öğrenci Listesi" 12 yıllık iktidarı sonlandırdı. Belgrad sokakları coşkulu kutlamalar ve sloganlarla yankılanırken, bu büyük başarı yolsuzluğa teslim olmayan kitlesel dayanışmanın gücünü zorba liderlere gösterdi. Şiddete ve medya ablukasına rağmen pes etmeyen gençliğin elde ettiği bu sonuç, kitlelerin kendi geleceğini ele aldığında en kökleşmiş bas-

kı mekanizmalarını bile yıkabileceğini kanıtladı *(https://www.theguardian.com/world/live/2026/oct/26/serbia-vucic-elections-students-bulgaria-france-urkaine-russia-latest-news-updates, Erişim Tarihi: 27 Ekim 2026).*

Ekim 2026, Belgrad - Fotoğraf: Darko Tomas / CROPIX

Fransa'da başlayan bu hareket Sırbistan'ın yanı sıra Brezilya'daki sarsıcı seçim sürecinde aşırı sağcı aday Bolsonaro'nun kamu üniversitelerini hedef alan ağır bütçe kesintisi vaatlerine karşı üniversite öğrencilerinin öncülük ettiği kitlesel eylemlerle kendini gösterdi. Parasız kamusal eğitimin toplumsal eşitlik ve özgürleşme için vazgeçilmez bir hak olduğunu savunan çoğunluğu yoksul ve işçi ailelerden gelen üniversiteliler, kampüslerden kent meydanlarına yayılan yürüyüşlerle ve sandığa gitmeyen milyonları örgütleyerek seçimin kaderini değiştirecek kitlesel bir hareket başlattı. Öğrencilerin sokakta yarattığı bu kararlı direniş Lula da Silva'nın 4. kez başkan seçilmesinde kilit bir rol oynayarak kamu üniversitelerini ve ülkenin eğitim sistemindeki geleceği koruyan tarihi bir zafer sağladı. Sırbistan'ın Öğrenci Listesi'yle aynı günlerde gelen bu kazanım, gençlerin küresel çapta sağ otoriterliğe ve kamusal yıkıma karşı ortak bir umut siyaseti inşa ettiğini tüm dünyaya ilan etmiş oldu *(https://www.thenerve.news/p/young-people-students-protest-serbia-brazil-election-uprising-france, Erişim Tarihi: 3 Kasım 2026).*

Sokakların yükselttiği bu kararlı irade karşısında, yaşanan krizden çıkış ise ancak küresel ölçekte sistemik bir dönüşümün hayata geçirilmesiyle mümkündür.

Peki, Neyin Nasıl Değişmesi Gerekiyor?

Eğitim, sağlık, barınma ve ulaşım gibi en temel insani hizmetlerin piyasa mantığıyla metalaştırılmasına derhal son verilmelidir. Kamu hizmetleri kâr mekanizması olarak değil, toplumsal eşitliğin ve insan hakkının teminatı olarak görülmelidir *(https://thomaspiketty.wordpress.com/2026/10/20/high-schoolers-students-the-twilight-of-macronism/, Erişim Tarihi: 27 Ekim 2026).* Bütçe kesintileri adı altında uygulanan neoliberal kemer sıkma politikaları terk edilmeli; bütçe açıkları halkın boğazına dayanıp ağzındaki ekmeği alarak değil, zenginlerden ve finansal sermayeden alınacak adil vergilerle finanse edilebilir *(https://thomaspiketty.wordpress.com/2026/10/20/high-schoolers-students-the-twilight-of-macronism/, Erişim Tarihi: 27 Ekim 2026).* Ayrıca siyasal yapıda köklü bir değişiklik gereklidir. Tüm gücü Paris'teki tek bir cumhurbaşkanına veren otoriter yönetim modeli yerine gücü yerel topluluklara, bölgelere, parlamentolara ve doğrudan yurttaş katılımına devreden bir anlayış inşa edilmelidir *(https://www.bbc.com/turkce/articles/c51kd8vm9912o, Erişim Tarihi: 26 Ekim 2026).*

Geçici Vaatler Değil Hakiki Bir Değişim

Gelişigüzel vaatlerle veya geçici bütçe pansumanlarıyla yatıştırılamayacak bu toplumsal uyanış, artık tekil eğitim reformlarının ya da kısmi iyileştirmelerin sınırlarını çoktan aşmıştır. Metalaştırılan kamu hizmetlerinin, derinleşen temsil krizinin ve halkın omzuna yüklenen borç çıkmazının karşısına dikilen kitleler, köklü bir anayasal dönüşüm ve yeni bir toplumsal sözleşme talep etmektedirler. Çünkü sokakları dolduran gençlerin ve çalışanların ortaya koyduğu irade; finans piyasalarının soğuk hesaplarına karşı insanca yaşamı, toplumsal adaleti ve halk egemenliğini savunan tarihsel bir başkaldırıdır.

Fransa sokaklarında liselilerin başlattığı ve şimdi tüm Avrupa'ya yayılan bu görkemli başkaldırı, geçici bir huzursuzluk dalgası ya da bir asayiş meselesi değildir; yaşanabilir bir dünyanın ve insanca bir geleceğin var olma mücadelesidir. Finans piyasalarının soğuk denklemleri ve polis copları; eşitlik, adalet ve özgürlük tutkusuyla kenetlenen kitlesel bir iradeyi asla teslim alamaz. Bastille Meydanı'ndaki anıta tırmanan, soğuk sınıflarda geleceği çalınırken insanca bir yaşam arzulayan o gençlerin gözündeki kararlılık, tarihin yönünü değiştirecek olan esas güçtür. Çünkü karanlık her ne kadar derin olursa olsun, adaletsizliğin ve silahların karşısına refahı ve halk egemenliğini koyanların yaktığı meşale, geleceği aydınlatmaya devam edecektir.

Robot Askerler Yolda

Eylül 2026'da yayımlanan ve Pekin'deki Dünya İnsansı Robot Oyunları'ndan hareketle robotların savaş teknolojisindeki yerini ele alan bir yazıya göre, Çin'e ait Tiangong Ultra adlı insansı robotun 100 metreyi 8,64 saniyede koşması yapay zekâ ile donanım entegrasyonundaki büyük sıçramayı kanıtlıyor. Aynı metinde, Çin ordusunun (PLA) bu makineleri askeri sahalara "savaşçı" olarak indirme kararının küresel çapta yeni bir güvenlik dönemine işaret ettiği vurgulanıyor. Metinde, paletli araçların aksine kentsel çatışmalarda insansı robotların stratejik üstünlük sağladığı vurgulanıyor. Ayrıca bu sistemlerin çift kullanımlı yapısı ve açık kaynak kodlarıyla kolayca kopyalanabilmesinin, ileri robotik teknolojilerinde uluslararası ihracat denetimlerini acil bir zorunluluk haline getirdiğinin altı çiziliyor *(China is exploring humanoid robots for war – but what role could they play. https://theconversation.com/china-is-exploring-humanoid-robots-for-war-but-what-role-could-they-play, Erişim Tarihi: 3 Kasım 2026).*

O halde asıl yüzleşmemiz gereken soru şudur: Toplumların refahı için üretilmesi gereken teknolojik gelişmeler emperyalizmin elinde insanlık aleyhine mi kullanılıyor?

Metinde yer alan *"İnsansı bir robot, insan bir askerin yerine 'doğrudan geçebilecek bir yedek' görevi görür..."* tespiti, yapay zekanın silah sanayisindeki kullanımının salt bir teknolojik ilerleme olmadığını; aksine verili emperyalizm koşullarında doğrudan işgalci orduların ve silah tekellerinin çıkarlarına hizmet edebileceğini göstermektedir. Emperyalist devletler için sınır ötesi bir işgalin en büyük engellerinden biri, cephede verilen asker kayıplarının kendi kamuoylarında yarattığı siyasi krizlerdir. İnsansı robotların kentsel alanlarda insan askerlerin yerini kusursuzca alabilmesi, emperyalist güçlere kendi vatandaşlarının kanını dökmeden, dolayısıyla iç politikada hiçbir bedel ödemeden başka ülkelerin şehirlerini işgal etme ve sömürme imkânı sunmaktadır.

Birleşmiş Milletler'in 2026 Küresel Risk Raporu'nda, *"dünyanın yaklaştığını gördüğü ancak karşılamaya en az hazır olduğu riskin büyük çaplı bir savaş"* olduğu vurgulanıyor. Raporda ayrıca, savaş alanlarında yapay zekâ ve teknoloji destekli güç yoğunlaşması da en büyük küresel tehditler arasında gösteriliyor *(United Nations, Global Risk Report 2026, https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/un_2026_global_risk_report.pdf, Erişim Tarihi: 3 Kasım 2026).*

Tüm bu teknolojik gelişmeler ve eli kulağında olan savaş, küresel silah tekelleri için milyarlarca dolarlık yeni ve sınırsız bir kâr kapısı aralamaktadır. Teknoloji şirketleri ve savunma sanayisi arasındaki bu kârlı ortaklık, savaşı insani sonuçlarından ve ahlaki sorumluluklarından tamamen yalıtmaktadır. Sonuç olarak, insanlığın ortak bilimsel birikimiyle üretilen yapay zeka ve robotik teknolojiler, emperyalist sistemin elinde bizzat kendi yaratıcısına, yani insanlığa doğrultulmuş ölümcül bir tehdide evrilmektedir.

Bilgine'ye sorduk:

Yatırım fonları; hisse senetleri, kira sertifikaları, döviz, kıymetli madenler veya borçlanma araçları gibi çeşitli varlıklardan oluşan portföylerin profesyonel yöneticiler tarafından yönetilmesini sağlayan fonlardır.

TEFAS, farklı portföy yönetim şirketleri tarafından oluşturulan fonları merkezi bir yapıda bir araya getirerek yatırımcılara geniş bir alternatif seti sunar. Böylece kullanıcılar, tek bir banka ya da aracı kuruma bağlı kalmadan, farklı kurumların fonlarını karşılaştırmalı olarak inceleyebilir ve işlem yapabilir.

Finansal Manipülasyon:

Borsada manipülasyon, hisse senedi fiyatlarını veya işlem hacimlerini suni/yapay yollarla etkileyerek yatırımcıları yanıltmak ve haksız kazanç sağlamak amacıyla yapılan yasa dışı bir piyasa dolandırıcılığı faaliyetidir.

Manipülasyon Türleri ve Yöntemleri:

Bilgi Bazlı: **Yanıltıcı haber veya sosyal medya paylaşımları yaymak.**

İşlem Bazlı: **Kendi aralarında alım-satım yaparak hacim yaratmak.**

Fiyat Yönlü: **Hisse fiyatını suni olarak yukarı çekmek veya düşürmek.**

Hukuki Sonuçları ve Cezaları:

İdari Para Cezası: **Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından kesilen yüksek tutarlar.**

Hapis Cezası: **Piyasa dolandırıcılığı suçundan 2 ila 5 yıl arası hapis.**

İşlem Yasağı: **Borsalarda geçici veya kalıcı işlem yasağı getirilmesi.**

Finansal Spekülasyon:

Finansal spekülasyon, varlıkların gelecekteki fiyat değişimlerinden kısa vadede kâr elde etmek amacıyla bilinçli bir şekilde risk alma ve alım-satım yapma sürecidir.

Spekülasyonun Temel Özellikleri:

Kısa Vade: **İşlemler genellikle saatler, günler veya haftalar içinde tamamlanır.**

Tahmine Dayalı: **Beklentiler ekonomik verilere ve piyasa trendlerine dayanır.**

Yüksek Risk: **Doğru tahmin büyük kazanç getirirken yanlış tahmin zarar verir.**

Yasal Durum: **Manipülasyondan farklı olarak tamamen yasal ve serbesttir.**

